

KAITSE

XEL
ROSMANN

KODU

N° 18

1936. a.

30 senti

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseleidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja: kolonel J. Maide
telefon 451-94.

Tegev toimetaja: kapten A. Truuvere
telefon ametis kv. 156-a,
kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseleidu peastaap.
Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks märkimata käsikirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00—12.00.

*

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3.
Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr.,
1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad: 1/2 lehekülge teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti äärel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-
mised 60 kr.

Nr. 18

1936

SISUKORD:

- J. Saarsoo:* Viljakoristamise lõpul.
— Poola vägede peainspektor kindral Smigly-Rydz.
A. P.: Plk. Armin Lomp †.
K. M.: K.-I. Narva maleva 12. aastapäevaks.
E. O.: Kodutütarde juhtide õppepäevad Haapsalu Uuemõisas.
H. Virit: K.-I. meistervõistlused.
N. Mirt: Püssiõli.
EsPa: Põllumajanduslikud näitused ja nende tähtsus Eesti arengus.
J. Kaup: Ühe rahvusliku suursündmuse puhul.
A. H.: Euroopa rahu võti — Hispaanias.
J. R.: „Kabral Jurka“ — veste.

1876

1936

Saku õllest hoovab tervist

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 18

Tallinnas, reedel, 4. septembril 1936

XII aastakäik

Viljakoristamise lõpu

Põud tegi viljadele liiga. Heinasaak väga hea. Siimakarjapidamine teeb edusamme. Maa-noorte ringide ja põllumajandustlike koolide kaudu teadlike põllumeeste kasvatamisele

Agr. Juhan Saarsoo

Jälle on peaaegu möödas põllumehe selleaastane ootuste ja lootuste aeg. On enam-vähem selge, mida toob põllumehele tänavune saak, selge, kas saab vilja küllaldaselt, kas tasus saak tehtud töö või tuleb põllumehel aasta püüda üle saada kuidagi kogutud varust, et siis järgmisel kevadel jälle külvi teha paremate lootustega, paremate ootustega eeloleva taimekasvuaja kohta.

Põllumees külvab igal kevadel, pannes külvisse kogu oma lootuse. Kuigi eelmine aasta oli kehv, kuigi mitu eelmist aastat olid kehvad, siiski ei saa jätta põllumees külvi tegemata. Kui ei tehta külve, ei saa ka olla põllumeest. Külvi teinud, jääb põllumees ootama ja lootma, et suvine kasvuaeg oleks taimede soodus, et oleks küllalt sooja, oleks küllalt päikesepaistet, oleks parajal jaol niiskust. Et ei tuleks viljale kahjureid ja taimehaigusi, mis võivad hävitada ka muidu kõige paremini kasvanud vilja.

Põllumees ise on võimetu looduse vastu, ei saa ta suurendada sooja ega ka praeguse aja tehnika juures niiskust põllutaimedele. Põllumehele jääb vaid oodata, kuidas need kujunevad. Kuid siiski on põllumehel võimalik mõjutada oma viljasaagi suurust sellega, et ta loob viljale kõik eeldused kasvuks. Et oleks mullas taimede kergesti kättesaadavaid toitaineteid, et muld suudaks niiskust paremini kinni pidada ja soojeneks kiiremini, et ei oleks põllul umbrohte, mis kipuvad viljataimi lämmatama. Neid soodustusi taimekasvuks saadakse maaharimisega. Samuti taimehaiguste vastu puhitakse viljaseemet, hävitatakse haiguse eod juba enne külvi. Kõik need

tööd põllul võetakse ette selleks, et, kui juhtub olemä soodus kasvuaeg, suuremat saaki saada. Nende tööde kaudu kindlustatakse saaki halvalgi aastal. Korralikult haritud ja hästi väetatud põld suudab ka halvemal, põuasel aastal rohkem vastu pidada ja sealt saadakse suuremat saaki kui harimata ja väetamata põllult.

Tänavune kasvuaeg ei olnud taimekasvule kõige soodsam. Kevad oli küll igati korralik — oli sooja ja oli niiskust — viljad hakkasid kevadel hästi kasvama, kuid siis tuli põud, mis paljudes kohtades, vähemad hoovihmad välja arvatud, on kestnud senini. Põua piirkonnad on üle riigi, kuid on ka kohti, kus õigel ajal kesksuvel tuli küllaldaselt äikesevihma, ja seal ollakse saagiga väga rahul.

Hiljuti avaldas Riigi Statistika Keskbüroo tänavuste viljasaakide hinnangu 15. augustiks. Selle hinnangu järgi ei ole teraviljasaakide alal palju rõõmustavat. Talvviljad on alla keskmist. Nii rukki kui ka talvnisu loodetav saak on alla möödunud aasta saagi ja ka vähem viimase kümne aasta keskmisest 8% ha kohta. Kogusummas oli rukki möödunud aasta saak 173.000 tonni, tänavu loodetakse saada 150.000 tonni. Ka nisu hektari-saak on vähem kümne aasta keskmisest, samuti ka kogusaak. Talvviljade vähema kogusaagi peapõhjuseks on vähem külvipindala eelmiste aastatega võrreldes. Külvipindala vähenemine sündis peamiselt eelmise sügise ebasoodsa külviaja tõttu, kus alatised vihmajärgid ei lasknud kesa harida, samuti külvitööde teostada. Tänavuse toiduteravilja väärtus on kõrgem kui möödunud aastal suurte vihmadega koristatud viljal.

Viljapeks

Ka suviviljade loodetavad hektaari-saagid on tänavu väiksemad kui viimase kümne aasta jooksul 8—17% võrra, vastavalt üksikutele viljadele. Suviniisu loodetav hektaari-saak on eelmisist aastaist 6% võrra vähem, kuid et suviniisu külvipindala tänavu kevadel on tublisti suurendatud, siis loodetav suviniisu kogusaak katab mitte üksi talvivilja puudujäägi, vaid see saab vististi suuremgi kui eelmisel aastal. Kartuli- ja linasaagi väljavaated on rahuldavad ja arvatavasti ei kujune need vähemaiks eelmisist aastaist.

Rõõmustaval kombel on aga tänavune heinasaak kujunenud tublisti suuremaks eelmiste aastate saakidest. Seda põhjustas tänavune heinakasvaks soodus kevad. Nagu juba eelpool nimetasin, oli sooja ja niiskust vajaliselt mais ja juuni esimesel veerandil, millal meil ongi heinakasvu peahooaeg. Tänavune põlluheinasaak arvatakse tõusvat 522.000 tonnini möödunud aasta 494.000 tonni vastu, niiduheinasaak aga 1.170.000 tonnini möödunud aasta 852.000 tn. vastu. Tänavuse koristatud heina väärtus aga ei lase end võrreldagi möödunud aasta heina väärtusega. Möödunud aastal pikendas alatine vihm heinategu ja määndas heina väljas. Tänavune hein aga koristati peaaegu üle riigi täiesti ilma vihmata. Seepärast puudujääk loomasöötades, mis tuleb loomasöödavilja vähemate saakide

Uudse viljaga veskile

tõttu, kaetakse tublisti suurema ja väärtuslikuma heinasaagiga. Kui loomasöödaviljade vähemsaak on kokku 27.000 tonni, siis heina saadakse esialgsete kokkuvõtete järgi 346.000 tonni rohkem. Söötühikuile ümber arvatult ületab heina enamsaak möödunud aastaga võrreldes söödateravilja vähemsaagi üle neljakordselt ja pealeselle on tänavune hein palju väärtuslikum — nii et piimakarja söötmine peaks eeloleval talvel kujunema palju kergemaks kui see oli möödunud talvel.

Põllumajandussaaduste hindade tõus on loonud põllumajandusele jälle tasuva aluse ja põllumehe töömeeleolu on seetõttu paranenud. Haaratakse elavalt kinni mitmesugustest uuendustest talupidamise alal. Haritakse üles uudismaid, parandatakse karjatõugu, ei unustata ka talu välimuse korraldamist ehk n.-n. kodukauunistamist.

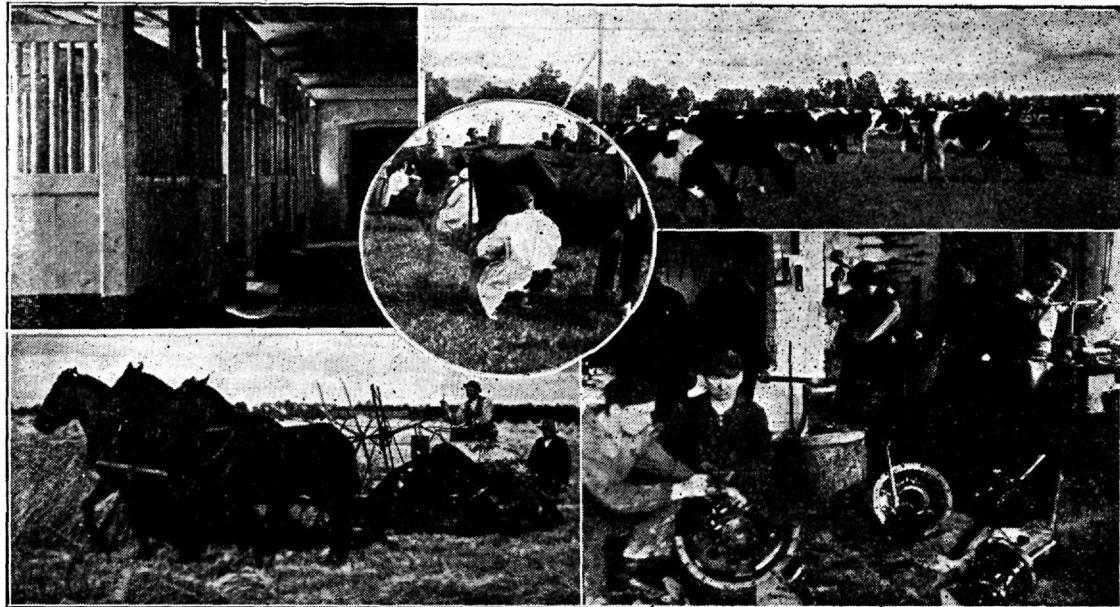
Eriti hoogsasti läheb uudismaade ülesharimine. Haritakse nii preemiatega kui ka ilma. Uudismaaharijaid registreerus põllutöökoja juures tänavu üle

Lina ropsimas

11.000. Üle riigi töötab praegu üle 100 traktorijaama, kündes uudismaad juure. Kuid ka hobustega käib uudismaa künd. Kõik need maad võetakse juba järgmisel aastal nii heina- kui ka põllukultuuride alla, suurendades seega kogu meie põllumajanduse toodangut. Veel hoogsamat tööd sel alal kipub pidurdama tööliste puudus.

Veisekasvatuse alal käib kibe töö veiste tõumaterjaali parandamiseks kui ka loomasöötade tagavarade korraldamise alal. Suur nõudmine on tõukarja vasikate järele, paremates karjades on vasikad ära tellitud mitmeks aastaks ette. Asutatakse hoogsasti pulijaamu, ka riigi abirahad sel alal on suurenenud. Kaugel ei ole enam aeg, kus arenenumates karjakasvatuse piirkondades kõik lehmad paaritatakse tõupullidega ja kõik kasvama jäävad vasikad on tõuloomad — olgu need siis missugusest tunnustatud tõust tahes, kas friisi, maakarja või punase karja tõust. Põllumeeste koosolekuil arutatakse veisekasvatuse seaduse maksmapaneku võimalusi hobusekasvatuse seaduse eesku-

PILTE VAEKÜLA PÖLLUTÖÖKOOLIST: 1) Hobusetalli sisustus, 2) Vaeküla lüpsikari, 3) Ise-sidujaga vilja lõikamas, 4) Õpilased sepatööl. Keskel: õpilased lüpsmas

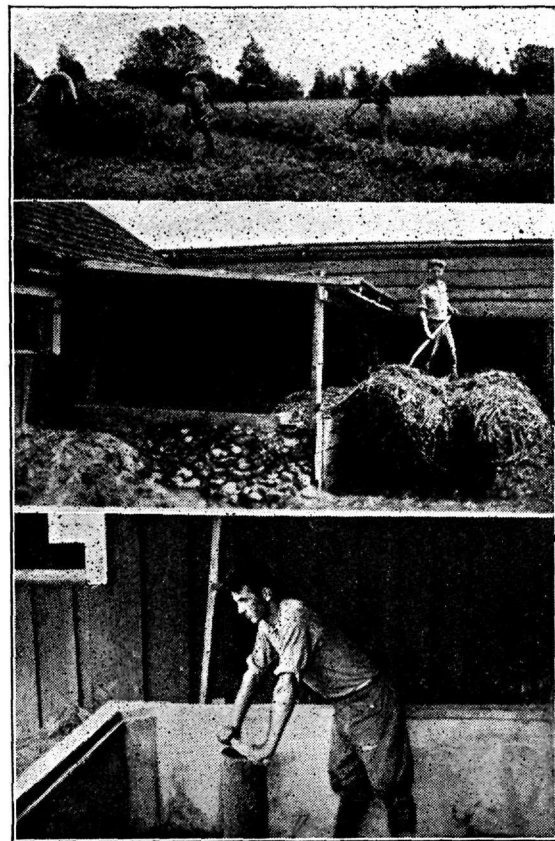
jul. Soov on, et võraste lehmade paaritamine on lubatud vaid tõupullidega.

Karjasõotade alal levib üha enam silo-sööda valmistamine. Taludes ehitatakse silohoidlaid, kus sileeritakse heinaädalat, segatist ja muud vastavat toormaterjali. Silosõöt on hädavajaline toorsöödana piimakarja talvisel söötmisel, pealegi kus juurvili tänavu peaaegu üldiselt on ebaõnnestunud taimekahjurite kui ka kestva põua tõttu. Vähe on näha häid juurviljapõlde, enamuses on põllud tühikulised ja kasvavadi taimed, naeristel, hilja külvatud, on eelmiste kahjurite poolt hävitatud külvide asemele. Kui silo-sööda levik praeguses tempos edasi läheb, siis vististi küll astub silo rohket töõjõudu nõudva loomasöödajuurvilja asemele, liiatigi seepärast, et meil ei ole levinud veel küllaldasel määral juurvilja harimise oskus. Kartuli söötmine piimakarjale näitab ka tõusu.

Mitte üksi tõuparanduse ja söötmise alal ei tehta edusamme, vaid püütakse tõsta ka karjast saadavate saaduste kvaliteeti. Meie või väärtus on viimasel ajal väga kiiresti tõusnud, kuid pidev võistlus võiturgudel teistega, meist enam arenenud karjakasvatuse maadega, nõuab, et me peame veel oma või väärtust tõstma. Siin ei aita üksi või valmistamise tehnika, vaid tuleb piima harule, millest või valmistatakse, juba udarast väljumisel suuremat rõhku panna. Piima väärtusele väga suure tähtsusega on õige lüpsmine. Ja nüüd ongi lüpsmise õigete oskuste levitamisele laiaulatuslikult asunud lüpsivõistluste kaudu. Parimaile lüpsjaile antakse vastavad lüpsimärgid.

Sealiha hinnad on praegu kõrged. Peekonisea hind püsib juba pikemat aega ühe krooni lähedal kilost. Kõrge sealiha hind tiivustab jällegi suurendama seakasvatust, mis vahepeal madalate hindade ajal kippus seisma jääma. Sigade arv läks tublisti tagasi. Nüüd

on loodetavasti langus arvus seismas ja peaks vastavalt konjunktuurile tõusma.

Silosööda valmistamine E. Kivimäe Teenuse talus Järvamaal

Uudismaa kündmine traktoriga
Künnapuu talus Kudina vallas

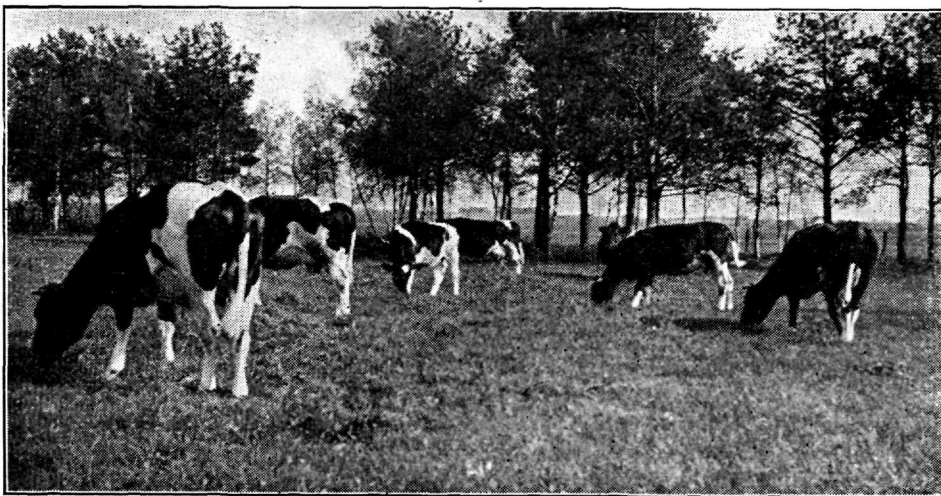

Ka teistel aladel on märgata kiiret arenemist paremuse poole. Kogu põllumajanduslik nõuanne leiab väga elavat vastukõla põllumeeste juures, kuid mitte kõigi põllumeeste juures. Osa põllumehi on peaaegu täiesti passiivsed igasugusele edule, pidades talu edasi esivanemate viisi. Seal vaevalt suudetakse selle põlve juures midagi ära teha. Seal jääb loota, et pealekasvav talupidajate põlv, praegused maanoored, neid talusid eduteele juhivad. Maanoorte kasvatamisele ja põllumehe kutsele ettevalmistamisele pannakse suurt rõhku maanoorte ringide kaudu. Maanoorte ringide töökavas on põllumajanduslikud tööd ja siin õpetatakse kätte noortele töövõtteid moodsa põllumajanduse nõuete kohaselt. Maanoorte ringide kaudu saadakse täiendada tulevaste põllumeeste kutseoskust, olgugi et sealt kaudu ei saa veel päris oskustega põllumeest, kes suudaks oma talu kõrgele järjele viia, seega endale head elamist ja kaunist kodu luues ning ka naabreile eeskuju pakkudes. Viimase saavutamiseks

tuleks maanoortel minna põllumajanduslikesse kutsekoolidesse,

nagu seda teevad meie „eeskujumaa“ Daani perepojad valdavas enamuses. Põllumajanduslikes koolides õppimine on meil väga kättesaadavaks tehtud. Õpemuksu ei ole, samuti on toitlustamise kulud minimaalsed. Mõnedes koolides on ka toit tasuta õpilaste töö eest.

Meie põllumajandus on eduteel. Meie põllumees on põllumajanduse arendamisel leidnud õige suuna, mis on kohane meie oludele, meie võimalusile. Meie põllumajanduse põhialuseks on piimakarjapidamine, sel alal suudame võistelda teiste põllumajanduslike maadega maailmaturgudel. Tähtsaimateks võistlusrelvadeks on meie arenev rohumaade kultuur ja teiste koduste söötade tootmine, millede kaudu on võimalik toota odavalt piimasaadusi. Teised põllumajanduse harud täiendavad piimakarjapidamist.

Loo, Harjumaal, K. Saarson'i talu kari karjamaal

On meie taludes piimatootmine rajatud odavatele ja väärtuslikele kodustele söötadele, siis oleme ka oma majapidamise muutnud kriisikindlaks. Meie talul on siis tüse ja tihe sisu, mis suudab kerge vaevaga üle elada madala konjunktuuriga aegu. Kui selle kõrval vajalist tähelepanu suunatakse ka talu välisele küljele, et meil ei tarviseks oma talu välimust ja ümbrust kellegi ees häbeneda, siis on meie põllumajanduse arengus jõutud juba teatud sihtjaamani, mis olgugi meie lähim eesmärk.

Poola vägede pea- inspektor kindral SMIGLY-RYDZ

Tänapäeva Poola üheks populaarseimaks kujukse ja isikuks ning kaitsejõudude autoriteetseks juhiks on esimese Poola marssali ja Poola riigi uuestilooja marsal Joseph Pilsudski elutöö ja võitluste truim kaaslane kindral Smigly-Rydz. Vägede peainspektori koht Poolas on kaitsejõudude kõrgemaid kohti ning vägede peainspektor täidab sõja juhul ülemjuhataja ülesandeid. Selles teadmises nimetab Poola avalik arvamine kindral Smigly-Rydz'i juba praegu ülemjuhataja tiitliga ja näeb temas marsal Pilsudski järeltulijat.

Kindral Edvard Smigly-Rydz sündis 1886. aastal. Tema nime tunti juba enne 1914. aastat Poola sõjaväelises vabadusvõitluses. Erilise populaarsuse võitis ta ajastul, millal täitis 1-se legionääride polgu ülema kohuseid ja kui ta 1917. aastal seisis Poola Sõjaväelise Organisatsiooni peajuhatajuse eesotsas.

Maailmasõda kohtab Smigly-Rydz'i Lwowis Kütide Liidu komandandi kohal. Augustil 1914. aastal nimetati ta pataljoniülemaks, kus ta üles näitas silmapaistvat vaprust ja enesevalitsemist kõigis olukordades. Määrati sama aasta detsembris polguülemaks. Mais 1916. aastal ülendati kolonelik.

Pärast tuntud kokkupõrget okupantidega, leegionide laialisaatmist ja marsal Pilsudski arreteerimist asus kolonel Smigly Poola sõjaväe organisatsiooni etteotsa, organiseerides vastupanu Saksa ja Austria sõjavägede poolt okupeeritud Poola maa-aladel.

Tulid sõjad enamlastega. 1919. aasta algul kolonel Smigly I diviisi ülemana juhtis operatsioone Vilno maal, vallutades Vilno ja Dünaburgi. Aprillis 1920. aastal ülendati ta kindraliks. Võttis osa Kiievi ründamisest. Marssali kuulsusrikka käskkirjaga 6. aug. 1920. a. nimetati ta „kesksõjavälja“ etteotsa ja ta sundis hästi läbiviidud vastupealetungiga punaväed taandumisele ja tagasipöörmisele Varssavi alt. Marsal oma teoses „1920. aasta“ kirjeldab kindral Smigly osa ja tegevust järgmiselt: „Kindral Smigly-Rydz sai oma ülesannetega üliosavasti hakkama. Tema operatsioonid ja kahe diviisi, 1-se ja 3-da, tegevus moodustavad kiiduväärseima lehekülje ja kaardi, mida Poola sõjaväed kunagi on saavutanud.“

12. okt. 1920. a., pärast Poola võite enamlaste üle, kirjutati alla rahuleping. Poola vabadusvõitluses osutas marssali poolt armastatud sõdur kindral Smigly-Rydz oma kodumaale suuri teeneid ja näitas üles oma sõjaväe juhi kõrget talenti ja kvalifitseeritud otsustamisvõimet ning organiseerimise andi.

1921. aastast peale 2. armee ülemana kindral Smigly-Rydz töötas ühtlasi vägede inspektorina Vilnos. 4. okt. 1926. a. nimetati ta marssali poolt uuesti

Poola vägede peainspektor kindral Smigly-Rydz kindraliteedi eesotsas

loodud vägede peainspektoraadi juure vägede inspektoriks.

Marsal Pilsudski nägi temas juba oma elupäevil oma järeltulijat ja surses pärandaski ta kindral Smigly-Rydz'ile Poola kaitsejõudude edaspidise juhtimise. „Peaks minuga midagi juhtuma — ütles marsal Pilsudski aasta enne oma surma Poola presidendile, prof. Moscicki'le, — asendab mind sõjaväes kindral Smigly-Rydz.“ Seejuures ei lasknud kadunud marsal end juhtida selle nimetuse juures mitte ainult kindral Smigly-Rydz'i ilusast minevikust, vaid samuti ta väärtuslikest iseloomujoontest ja isiksusest. Otse pärast marsal Pilsudski surma nimetaski Poola president senise vägede inspektori kindral Smigly-Rydz'i Poola vägede peainspektoriks.

Kindral Smigly-Rydz'ile on osaks saanud täita vastutusrikast osa marsal Pilsudski testamendist. Tänapäev näemegi teda väsimatult töötamas oma kodumaa kaitse korraldamise alal. Kõrgete sõjaliste võimetega ohvitserina on ta tänapäev Poola kaitsejõudude autoriteetseim isik.

Eraelus ei armasta ta seltskondlikku elu, vaid

veedab vaba aja raamatute lugemisega. Kuna ta peale kõrgema sõjaväelise hariduse omab ka ülikooli hariduse (õppis kunstiakadeemias ja filosoofia-teaduskonnas Jagiełło nimelises ülikoolis), on eraelus ta harrastused vabadel tundidel pühendatud eriti ajaloole ja kunstiajaloole. Ta räägib meeleldi neil aineil ning andub nüüdki veel vähestel tööst vabadel hetkedel oma nooruspõlves armsaks saanud tegevusele — maalimisele. Spordihuvilisena on teda tihti näha

spordivõistlustel. Harrastab ratsasporti. Igapäevases elus, samuti nagu töös, on kindral raudse tahtega inimene. Äärmiselt delikaatne, alati rahulik ja valitseb enese üle nii kõnes kui ka liigutuses.

Tänu oma iseloomu joontele, mitmekülgsel haridusele ja laialdastele teadmistele, avaldab kindral Smigly-Rydz isikuile, kel temaga on kokkupuutumist, suurt mõju. Ta on isik, kelle poole on pöördud kogu poola rahva silmad.

PEALIK ARMIN LOMP †

Pealik Armin Lomp

17. augustil s. a. suri Tartu maleva majanduspealik Armin Lomp. Kolm päeva hiljem sängitati ta põrm kaitseliidu auavaldustel Tartu Maarja kalmistule.

Ühegi malevlase nimi ei ole niivõrd seotud Tartu malevaga kui kadunu oma. Vaevalt leidub ka teist niisugust, kes end täieliselt suudab pühendada ainult kaitseliidule. Kaitseliidu pärast oli ta valmis jätma oma otsekohese töö ja tegi seda, mis oli tarviline maleva huvides. Ei olnud ühtki maleva ettevõtet, kus ta poleks olnud esimeste ridades. Olgu need manöövrid või laagrid või teised ühissetevõtted, ta sai ikka mahti

olla esimene ja viimasena töö juurest tulla tagasi. Ükski tänusõna ei ole liigne selle mehe mälestuseks.

Kadunu kandis endaga rahvuslikku vaimu. Juba enne iseseisvuse saavutamist näeme teda rahvuslike ettevõtete juures. Iseseisvuse aastate esimesed päevad on A. Lombile tuliseiks tööpäevadeks. Ta suudab oma kodust luua keskuse, kust läheb välja nii palju algatusi. Tema juures leiavad ulualust need poliitikategelased, keda otsivad taga okupatsioonivõimud.

Vabadussõja teeb ta kaasa 2. diviisi fotograafina. Tema pildiarhiiv selles osas on täiuslik ja väärtusi sisaldav.

Kaitseliidu tööd algab kadunu 1924. aasta varasügisel, kui Tartus põranda all organiseeritakse kaitseliitu, et luua vastukaalu enamlikule mõtlemisviisile ja enamlikule ollusele, kes järjest rohkem on tikkumas Eesti avalikkuse ellu. Ta oli üks esimesi malevlasi enne ametlikku kaitseliitu. Sellest tingituna täidabki ta pärast 1924. a. 1. dets. sündmusi suure hooga kaitseliidu ülesandeid. Kuuludes vabaturistivendade malevkonda võtab ta selle majanduse organiseerimise enda kätte. See oli esimene malevkond majanduslikult esireas. Nii ta lõi seal aluse ja praegu ehitatakse sellele edasi. Malev, hinnates A. Lombi majanduselu organiseerimise võimeid, kutsus ta maleva majanduspealikuks. Siin arendab ta tööd niisama suure innuga nagu malevkonnas. Peagi tekivad malevale varandused, mis töö edasiviimiseks on tarvilised. Maleva elu mitmekesistamiseks ta loob orkestri ja arendab selle suurorkestriks, kes aastaid esineb kahes koosseisus, võttes enda peale kontsertide korraldamise ühel ajal Tartus ja teistes linnades.

A. Lombi töö ei piirdu mitte üksi majanduspealiku ülesannetega, vaid ta lööb kaasa ka teistel aladel. Ta hoolitseb allüksuste heaolu eest ega jäta enne kui neile on pandud alus ja esimesed takistused võidetud.

Praegu on tema asemel töö suhtes tühi koht! Kõik tunnevad seda ja seepärast on kaotus raske.

A. P.

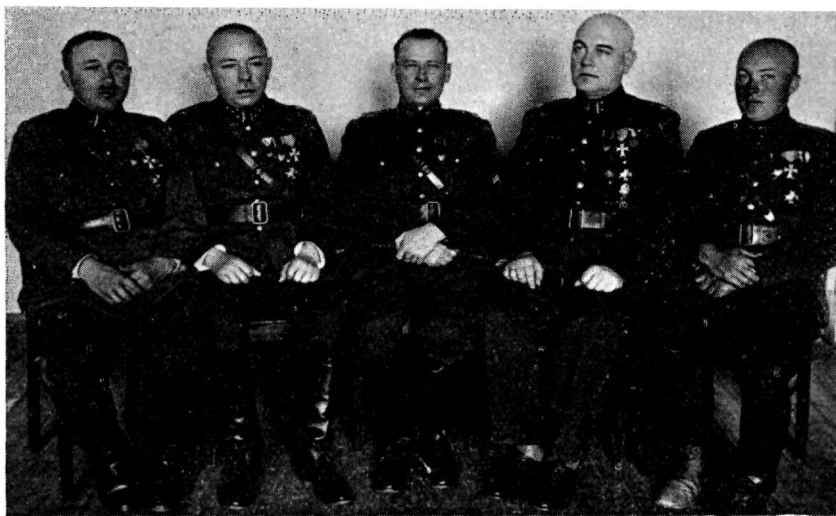
Kaitseliidu Narva maleva 12. aastapäevaks

6. septembril pühitseb kaitseliidu Narva malev oma 12. aastapäeva, mis puhul on põhjust heita pilk kodukaitse selle üksuse möödunud aasta tegevusele.

Tuleb kohe märkida, et see tegevus on arenenud edu sihis nii organiseerimise, väljaõppe kui ka majanduse alal. Praegu on malevas 23 üksust 1347 liikmega, naiskodukaitstes 530 liiget, noorkotkaid 521 ja kodutütreid 502. Kõik need arvud on suuremad vastavatest arvudest läinud aastal, mis tõendab organisatsiooni kasvamist.

Õppetegevuses rõhutati erilisel taktikalist ja laskeasjanduslikku väljaõpet, milleks korraldati kahepoolseid taktikalisi õppusi, lühiajalisi pealikute kursusi ja taktikaliste ülesannete lahendamisi kaardil. Distsipliini ja sisekorra süvendamise otstarbel on viidud läbi suvilaagrid. Ka kehaline kasvatus on leidnud hoolikat tähelepanu, mille tulemusena üleriiklikel võistlustel Narva malev on püsinud esirinnas.

Majanduslik ala on võtnud üsna rahuldavalt ter veneva suuna. Pole saavutatud mitte ainult uusi väärtusi, vaid ka enne muretsatud inventaari ja varustust on nii või teisiti kohendatud. Seejuures rahaline läbikäik jättis väikese ülejäägi. Narva-Jõesuus kaitseliidu

Narva maleva juhatus: vasakult — kapten F. Kaba, maleva pealiku abi major K. Maasik, maleva pealiku aj. k. t. major E. Soomuste, n.-lt. B. Dultz ja L. Roos

peastaap omandas soodsail tingimusil peremeheta jäänud maja, kuhu on asutatud kaitseliidu puhkekodu. Selle kodu soetamine, remonttööde korraldamine ja sisseseadmine lasus Narva maleval. Asja korraldati majanduslikul teel ja rutulises tempos. Suvehooajal puhkekodu seisis täiel määral kaitseliidu teenistuses.

Ühiskondlikugi elu korraldamisel on Narva malev oma kohustuse täitnud, nagu veebruarikuu rahvahäletusel ja 23. juunil 3. võidupüha pühitsemisel. Nii ühel kui ka teisel juhul olid tulemused maleva piirides rohkem kui head.

8. juunil lahkus maleva pealiku kohuste täitja major P. Lilleleht, läkitatuna kõrgemasse sõjakooli, kuna asemele asus major E. Soomuste. Maleva juhatus koos seis — maleva pealiku abi major K. Maasik, liikmed kapten Kaba, n.-lt. B. Dultz ja L. Roos — püsib pikemat aega endisena.

K. M.

Kodutütarde juhtide õppepäevad Haapsalu Uuemõisas

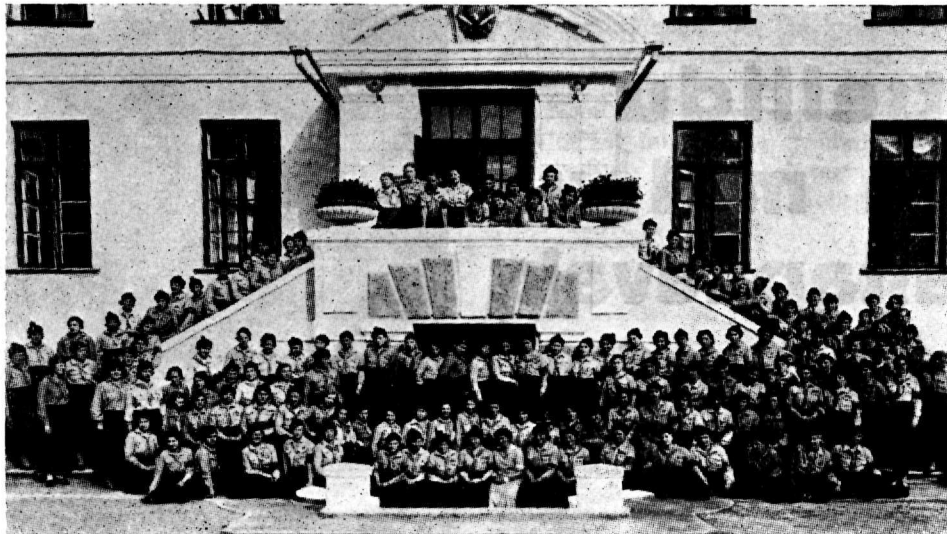
Noor ja lõbus oli see rahvas, kes kogunes 14.—17. augustini kodutütarde juhtide õppepäevadele Uuemõisa. Igasugune vanaduse vahe nivelleerus siin — kõik tundsid end ühtlaselt noortena — vaatamata sellele, et mõnelgi osavõtjal oli kirjutatud kaunis soliidne arv aastaid igavesse ajaraamatusse. Laulust, okariinide mängust ja muretust naerust kajas Uuemõisa põline tammik alati, kui õppetöö selleks vähegi mahti andis.

Elati tihedalt-tihedalt koos. Scouts pataljoni võimla oli kogu sellele 150-liikmelisele noortejuhtide perele ühiseks magamisruumiks. Niisama tihedalt täitusid pataljoni söögisaalid, kui sinna toidule kogunesid õppepäevadest osavõtjad.

Säärane tihe kooselu oli võimalik vaid seepärast, et kõik õppepäevadest osavõtjad allusid eeskujulikult sisekorra määrustele. Ka kogu Uuemõisa rahvas suhtus kuidagi südamliselt pataljoni ruumide ajutistele vallutajatele. Tehti ja anti kõik, et muuta elu Uuemõisas võimalikult mõnusaks.

Põliste tammede alla koguneti hommikusteks lipuheiskamisteks, õhtuseks lipulangetamiseks, siin korraldati üldloenguid ja tegelikku tööd rühmades.

Õppepäevade heaks haldjaks oli prl. Rand, Kdt. Tartumaa ringkonna vanem — õppepäevade õppetöö tegelik juhataja. Küll leidis tal aega üldloengute pidamiseks ja lõkketuleks. Samasuguseks õppepäevade haldjaks oli ka prl. Root, kodutütarde peasekretär.

Kodutütarde juhtide õppepäevadest osavõtjad Uuemõisa trepil

Tema oli see, kes vedas kõik niidid kokku — koostas töökava, juhtis kantseleid; samuti oli tema mureks õppepäevade majandusliku külje eest hoolitsemine.

Ei ole lihtne ja kerge katta lauda 150 inimesele. Selle mure kandjaks olid Lääne ringkonna esinaine pr. Seimar ja sama ringkonna toitlustaja pr. Noor, neile abideks Haapsalu NKK liikmeid. Alati valmis sanitaarabi andmiseks oli Uuemõisa jaoskonna esinaine pr. Krappe ja tema emalikul hoolitsemisel vaibus nii mõnigi valu. Eeskujulikult juhtis rivi prl. Vesiloo. Nooremate rühmavanemate ja instruktorite mureks oli juhtida tegelikku tööd rühmades. Sõlmiti igasuguseid elu- ja surmasõlmi — õpetati neid rakedama tegelikus elus, õpetati ehitama, sisustama ja lammutama telki, heiskama lippu, tervitama Kdt. kodukorra kohaselt. Eriliselt lõbusad olid signaliseerimise õppetunnid. Kui mitte muud, siis vähimalt SOS, SOS õppis iga osavõtja signaliseerima, ja eks seda ole elus nii mõnigi kord vaja.

Õppetööle vahelduseks, kuid tegelikult jällegi praktiliseks õppetunniks, olid kodutütarde juhtidele lõkkes. Tubaseks lõkkeks koguneti aulasse. Keset saali oli asetatud 20 küünalt omapärastele jalgadele, mis olid moodustatud sõdurite jooginõudest, ja piiratud pärjana asetatud kastanilehtedest. Sellekohaste lõkkelausetega süüdati küünlad, istuti ringis ümber tulede vaipadel ja lauldi ühislaule... Peeti kõnevõistlusi vaheldumisi klaverimängu, laulu ja soololauluga. Viimena kõneles Petseri ringkonna Kdt. vanem pr. Ploom teemil „Pärjapanek tundmata sõduri hauale.“ Pooleldi hämar ruum, mahedalt kõlav hääl, südamlilikult härdad sõnad... Kõne lõppedes valitses surmavaikus ja nii paljudel osavõtjatel veeris vaikne pisar üle palge.

Lõkke lõplauluna kõlas „Kalla, kallis isa käsi, rahu minu südame“. See aitas vaid süvendada kõnega loodud härrast meeleolu. Järgmine lõkkeõhtu toimus põliste tammede all. Iga ringkond esines ettekandega, kas lauludega, tantsudega või deklamatsioonidega.

Üldlaulude eest hoolitses kogu õppepäevade kestes rühmavanem Kaja Tammemägi. Okariinide orkestri moodustas ja viimasega esines kõikidel ühisettevõtetel noorte kotkaste energiline juht ja okariinide orkestrite isa hra H. Meri.

Pühapäeval toimus tutvumine Haapsaluga ja Läänemaa omapärasustega, sõideti välja Vormsi, Noarootsi, Ridalasse, Ungrusse ja Paralepa kaunisse männikusse. Erilist huvi pakkusid Haapsalus rikkalikult esinevad kiviplastikad. Vormsis ja Noarootsis säilinud rahvariided, visa vanadest traditsioonidest kinnipidamine leidis ohrtralt imestamist. Vormsi kirikuõpetaja kinnitus, et neid, keda tema paneb paari, isegi vanakesi, ei saa lahutada, pani nii mõnegi meele sügavalt mõtlema...

Ridala kirik — üks vanimaid meie maal — oma restaureeritud freskomaalidega ja rikkalike puunikerdustega paelus tähelepanu, samuti kirikla eeskujulikult valmistatud, vähimalt jala paksused, õlkatused.

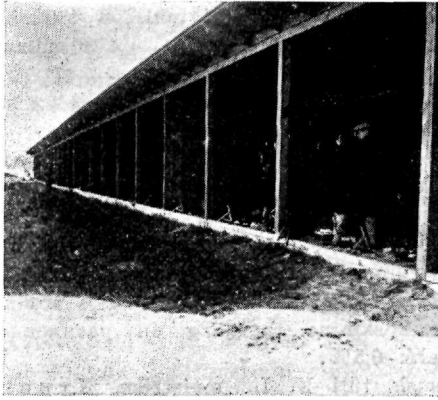
Enam kui ilus on pooleni valmis ehitatud Ungru loss. Samuti paelus küllastajate tähelepanu lossi ümbritsev park.

Õppepäevade viimasel päeval koguneti üldkoosolekule, et harutada omavahel ühiseid muresid ja jagada rõõme, mida on toonud kõikidele ühiselt armastatud töö, kodutütarde juhtimine.

Kohe pärast lõunat koguneti pidulikule lõppkoosolekule, kus demonstreeriti kodutütarde pidulikku töötuse andmist. 8 kodutütart andsid töötuse. Kdt. peavanem, õppepäevade tegelik juhataja, konstateeris õppepäevade head kordaminekut, tänu kõikidele Kdt. juhtidele. Kerge ei olnud siin kellelgi, iga minut oli loetud — taheti anda võimalikult palju teadmisi ja oskusi kodutütarde juhtimisel, et neist kasvaksid selle sõna kõige õilsamas mõttes tütreid, naised ja emad meie ühiskodule — Eestile.

Siis langetati lipp ja õppepäevad olid ametlikult lõppenud.

h

Kütid võistlemas

Kohtunikud tööl

Väikesekaliibrilise püssi mehed
10-neid noppimas

KL. MEISTERVÕISTLUSED

Kaitseliidu laskurite perele on saanud ilusaks traditsiooniks igal aastal kord kokku tulla, et ühistel laskeradadel ühesugustes tingimustes omavahel relva käsitamise oskustes võistelda. Äsja lõppenud kaitseliidu meistervõistlustele sõitis kokku üle maa 402 kaitseliitlast-laskurit-võistlejat. Peale võistlejate kogunes võistlusradadele niisama palju ja veel rohkemgi kaitseliitlasi, et siin olla abiks võistluste läbiviimisel, tagajärgede registreerimisel, kokkuvõtete tegemisel ja võitjate selgitamisel. Suur ühtekuuluvuse tunne kaitseliidu ridades on nende suurvõistluste läbiviimise teinud võimalikuks. Need ligikaudu tuhat meest jätsid oma igapäevase töö ja tõttasid ühise ürituse sooritamisele, olles veendunud, et laskeosavuse arendamine on kindlaimaks tagatiseks rahuliku elu kestmiseks.

Kaitseliidu meistervõistlusi peeti järgmistel aladel:

1. Kütide meistervõistlus. Sellest malevlased võtsid osa kas üksikute kütidega või kümneheliste meeskondadega. Lasti 300 m kaugusele 300 m kümneringilise normaalse märklaua pihta. Laskeasend: püsti, põlvelt, lamades — võistleja poolt valitud järjekorras. Laskude arv: 60 — igast asendist 20 lasku, peale selle võis iga asendi ees lasta kuni 5 proovilasku. Aeg laskmiseks 150 minutit (kaasa arvatud proovilasud, näitamine, märklehtede vahetamine jne.). Võistlusrelv — sõjaväe täpsuspüss, kuid võis lasta ka muutmata sõjaväepüssist, mille tulemustele arvati 5% silmi juure.

2. Laskurite meistervõistlus: osavõtt nagu kütide meistervõistlusest. Laskekaugus 300 m, kümneringiline märkleht, laskeasend — lamades käelt; aeg laskmiseks 40 min., võistluslaske 20 ja proovilaske 5. Lasti muutmata sõjaväepüssiga.

3. Väikesekaliibrilise eripüssi meistervõistlus — osavõtt nagu kütide meistervõistlusest. Lasti kolmest asendist à 20 lasku, proovilaske iga asendi eest kuni 5; laskekaugus 50 m. Võistlusrelv — väikekal. püss, vaba valik; aega laskmiseks 150 min.

4. Väikesekaliibrilise püssi meistervõistlus — osavõtt nagu p. 1. Laskekaugus 50 m, lasti kolmest asendist à 10 võistluslasku, iga asendi ees võis lasta kuni 4 proovilasku, aeg kogu laskmiseks 90 minutit; võistlusrelv: v.-kal. püss, mille raskus alla 4 kg, keeldud on kiirpäästmine, öla- ja käetoed. Võis kasutada kas lahtisi sihikuid või dioptersihikuid ja rõngaskirpe. Lahtiste sihtimisvahenditega püssidele anti lisasilmi 3% väljalöödud puhtast silmade summast.

5. Lahinglaskevõistlus. Võistlusest võis igast malevast võtta osa 5-meheline grupp. Laskmine viidi läbi Valdeki laskeväljal. Võistluslaskmiseks oli igale võistlejale üles seatud kolm püsivat lahingumärki (püstkujud) 450 m peal ja ilmutatavad kolmandikkujud 350 m peal. Aeg laskmiseks 90 sekundit, padrunite arv piiramatu. Paremuse hindamine sündis üheks tabamuseks kulutatud keskmise aja väljaarvutamise teel, kusjuures oli tingimuseks, et laskmine kuulub hindamisele ainult siis, kui on tabatud kõik püsivad (450 m olevad püstkujud) ja vähimalt üks ilmutatud kuju.

5. Lahinglaskevõistlus. Võistlusest võis võistlus: Võistlusest võtsid osa 6-mehelised rükketoimkonnad. Laskekaugus laskurile tundmatu (tegelikult 550 m). Märkideks oli 8 vöökuju, mis asetisid 4—6 m vahedega, laskude arv 50, laskmise aeg piiramatu. Parimust hinnati üksiku laskuri tabamuskiruse järgi, mis saadi laskmisele kulutatud aja (sekundid) jagamisega tabatud kujude arvule. Parimaks osutus seega mees, kelle aeg ühe kuju tabamuseks oli vähim.

Võistluse tulemused.

1. Kütide meistervõistlusest võttis osa 143 kütiti möödunud aasta 146 kütiti asemel. Kütide klassis võistlesid kõik meie parimad mehed ja konkurents oli pinev. Parimaks kütiks neil võistlustel tuli Karl Jürgens Tallinn malevast 535 silmaga (lamades 186, püsti 170 ja põlvelt 179 silma) ja omandas 1936. a. kaitseliidu meistri nime kütide klassis.

Näitajad 300 meetri laskeraja varjendis

Küttide klassi meistergrupiks tuli Tallinna maleva grupp 5047 silmaga, koosseisus: Jürgens, Karl — 535 silma; Rikand, Endel — 531 silma; Silber, Heinrich — 511 silma; Teder, Arnold — 505 silma, Mänd, Aleksander — 505 silma; Ende, Nikolai — 504 silma, Madisson, Jaan — 503 silma; Sulev, Prits — 494 silma; Treier, Arnold — 480 silma ja Varbola, Johannes — 479 silma.

1936. a. meistervõistlustest osavõtnud 143 küti keskmine saavutus oli 475,8 silma (lamades 177,3 s., püsti 136,7 s. ja põlvelt 161,8 silma), 1935. a. meistervõistlustel küttide klassis iga võistleja kohta keskmine tulemus oli 448,7 silma, seega küttide lasketase aasta jooksul on tõusnud 5,7%.

Kui meil varemil aastail küttide meistervõistlustel üksikud mehed 60 lasuga kolmest asendist 300 m peal saavutasid 500 ja enam silma võimalikust 600 silmast, siis käesoleval aastal 500 ja enam silma väljalöönud oli 40 meest.

Individuaalselt esimesele 10-nele kohale tulid järgmised kütid: 1. Jürgens, Karl — Tallinna malev — 535 silma, 2. Rikand, Endel — Tallinna mal. — 531 silma, 3. Pahk, Jaan — Järva mal. — 529 s., 4. Kübar, Karl — Tartu mal. — 528 s., 5. Liivik, Johannes — Järva malev — 524 s., 6. Rosin, Jüri — Harju mal. — 519 s., 7. Häidma, Karl — Tartumaa mal. — 518 silma, 8. Kärner, Jaak — Sakalamaa mal. — 518 silma, 9. Rull, Ernst — Järva malev — 518 silma ja 10. Lellep, Olev — Narva malev — 517 silma.

Meeskondade tulemused küttide klassis olid: 1. Tallinna malev — 5047 silma, 2. Järva malev — 5010 s., 3. Harju mal. — 4860 s., 4. Sakalamaa mal. — 4858 s.,

5. Tartu mal. — 4807 s., 6. Petseri mal. — 4802 s., 7. Viru mal. — 4769 s., 8. Võrumaa mal. — 4730 silma, 9. Lääne mal. — 4729 s., 10. Tartumaa mal. — 4717 s., 11. Valga mal. — 4655 s., 12. Pärnu mal. — 4622 s., 13. Narva mal. — 4599 s., 14. Pärnumaa mal. — 4502 silma ja 15. Saaremaa malev — 1833 silma (viimases oli 3 võistlejat).

2. Laskurite klassis oli võistlejaid 131 meest (1935. a. — 128 meest). Keskmine saavutus iga laskuri kohta (200 võimalikust) oli 157,91 silma, 1935. a. keskmine saavutus iga laskuri kohta oli 148,4 silma. Laskurite klassis keskmine tagajärg on paranenud seega 9,5 silma ehk 6,5%.

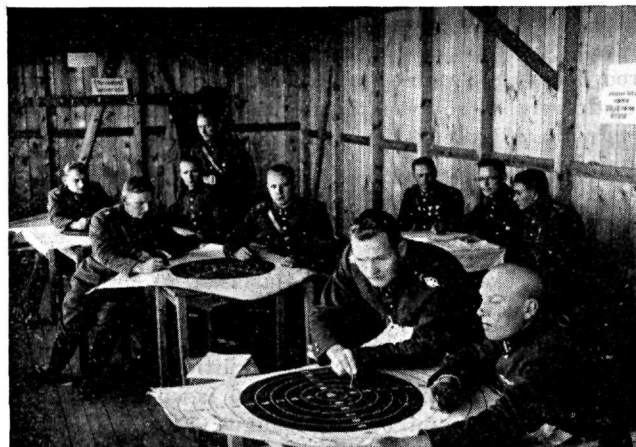
Laskurite klassis tuli K. L. meistriks Kruut, Johannes — Narva malevast — 181 silmaga. 1905. a. omandas laskur samas klassis meistri-nimetuse 177 silmaga.

Meistergrupiks laskurite klassis tuli Järva malev 1688 silmaga, koosseisus: 1. Igarik, Edgar — 181 silma, 2. Nupp, Artur — 177 s., 3. Kerles, Oskar — 177 s., 4. Puidet, Heino — 176 s., 5. Kleemeier, Karl — 175 s., 6. Marandi, Felix — 172 s., 7. Tobre, Albert — 163 s., 8. Aulik, Voldemar — 158 s., 9. Mant, Johannes — 156 s. ja 10. Nupp, Karl — 153 silma.

Kümnele esimesele kohale tulid järgmised laskurid: 1. Kruut, Johannes — Narva mal. — 181 silma; 2. Igarik, Edgar — Järva mal. — 181 s.; 3. Pani, Johannes — Sakalamaa mal. — 181 silma; 4. Talvar, August — Lääne mal. — 180 s.; 5. Sarapuu, Leonhard — Narva mal. — 180 s.; 6. Hütt, Alfred — Tallinna mal. — 179 s.; 7. Koitla, Martin — Pärnumaa mal. — 178 s.; 8. Kerles, Oskar — Järva mal. — 177 s.; 9. Havi, August — Lääne mal. — 177 s. ja 10. Nupp, Artur — Järva mal. — 177 silma.

Konkurentts laskurite klassi meistri nimele oli eriti pinev ja ülalpool toodud tagajärgedest näeme, et sellele pretendeeris võrdsete tagajärgedega kolm meest. Et kõigil neil kolmel laskuril olid kõik kuulid ringides ja mustas südamikus, otsustas paremuse see, kel oli rohkem kümneid, siis 9-id, 8-id jne.

Võistlejate meeskondade tulemused olid: 1. Järva mal. — 1688 silma; 2. Sakalamaa mal. — 1686 silma; 3. Narva mal. — 1664 s.; 4. Harju mal. — 1660 silma;

Märklehtede järgi tabamusi kontrollimas

5. Lääne mal. — 1640 s.; 6. Tallinna mal. — 1632 s.;
7. Tartu mal. — 1625 s.; 8. Võrumaa mal. — 1519 s.;
9. Tartumaa mal. — 1516 s.; 10. Pärnu mal. — 1511 s.;
11. Viru mal. — 1502 s.; 12. Valga mal. — 1484 silma;
13. Pärnumaa mal. — 1401 s.; 14. Petseri mal. — 159
silma (võistles ainult 1 laskur).

3. Väikekaliibrilise eripüüsi klassis võistles 73 meest (1935. a. — 40 m.). Keskmine saavutus iga võistleja kohta oli 533 silma (võimalikust 600 silmast). Keskmised tulemused asendite kohta olid: lamades — 189,8 silma, püsti — 164,8 silma ja põlvelt-asendist 178,4 silma. 1935. a. keskmine silm samas klassis iga võistleja kohta oli 537 silma, seega väike tagasimine, mis oli tingitud võistlejate arvu ligi kahekordse suurenemisega.

Väikekaliibrilise eripüüsi klassi meistriks tuli Rikand, Endel — Tallinna malevast — 567 silmaga. Järgmistele kohtadele platseerusid selles klassis: 1. Liivik, August — Järva mal. — 560 s.; 2. Seren Eduard — Tartumaa mal. — 559 s.; 4. Pürn, Johannes — Järva mal. — 559 s.; 5. Rull, Ernst — Järva mal. — 558 s.; 6. Kärner, Jaak — Sakalamaa mal. — 554 s.; 7. Ende, Nikolai — Tallinna mal. — 552 s.; 8. Mõttus, Theodor — Sakalamaa mal. — 549 s.; 9. Parv, Erich — Tartumaa mal. — 548 s. ja 10. Jürgens, Karl — Tallinna mal. — 547 silma.

Meistergrupiks v.-kal. eripüüsi klassis tuli Tallinna malev 5419 silmaga, koosseisus: 1. Rikand, Endel — 567 s.; 2. Ende, Nikolai — 552 s.; 3. Jürgens, Karl — 547 s.; 4. Silber, Heinrich — 546 s.; 5. Sulev, Prits — 546 s.; 6. Sihv, Eduard — 544 s.; 7. Schmidt, Valter — 539 s.; 8. Madisson, Jaan — 537 s.; 9. Varbola, Johannes — 531 s. ja 10. Mänd, Aleksander — 510 silma.

Edasi võistlevate meeskondade saavutused järjestuvad: 2. Sakalamaa malev — 5399 silma; 3. Järva malev — 5397 silma; 4. Narva mal. — 5367 s.; 5. Pärnu mal. — 5299 s.; 6. Tartumaa mal. — 5221 silma.

Teistest malevatetest meeskondi ei olnud, võistlesid vaid üksikud laskurid.

4. Väikekaliibrilise püüsi klassis võistles 130 meest. 1935. a. oli selles klassis võistlejaid 145. Keskmine saavutus iga võistleja kohta oli 248,4 silma

Rklp. võistlused Valdekis

Sanitaarpunktis

möödunud aasta 243,1 silma vastu. Keskmine tõus seega 5,3 silma iga võistleja kohta.

Kaitseliidu meistriks v.-kal. püüsi klassis tuli Kübar, Karl — Tartu malevast — 282 silmaga (1935. a. meister samas klassis saavutas 274 silma). Järgmistele kohtadele tulid: 2. Teder, Arnold — Tallinna mal. — 273 s.; 3. Ardon, Julius — Tartu mal. — 273 s.; 4. Kuusk, Edgar — Harju mal. — 273 s.; 5. Uluots, Oskar — Lääne mal. — 271 s.; 6. Tagen, Alfred — Võrumaa mal. — 270 s.; 7. Venta, Bernhard — Tallinna mal. — 269 s.; 8. Grauberg, Paul — Järva mal. — 268 s.; 9. Kaasikov, Valter — Narva mal. — 268 s. ja 10. Priikko, Erich — Tartu mal. — 268 silma. Ka selles klassis näeme esimeste kohtade kättevõitmisel tugevat konkurentsi, kus mitte ainult saavutatud silmade kogusumma ei ole paremuse otsustajaks, vaid kel on rohkem 10, 9, 8 jne.

Meistergrupiks v.-kal. püüsi klassis tuli Tartu maleva meeskond 2578 silmaga, koosseisus: 1. Kübar, Karl — 282 s.; 2. Ardon, Julius — 273 s.; 3. Priikko, Erich — 268 s.; 4. Kont, Bernhard — 265 s.; 5. Kaalep, Jaan — 263 s.; 6. Roorand, Mart — 260 s.; 7. Voitka, Jaan — 246 s.; 8. Ellandi, Julius — 243 s.; 9. Kripson, Voldeemar — 242 s. ja 10. Jürgenson, Oskar — 236 silma.

Meeskondade saavutused v.-kal. püüsi klassis olid: 1. Tartu malev — 2578 silma; 2. Võrumaa mal. — 2556 silma; 3. Tallinna malev — 2549 s.; 4. Pärnumaa mal. — 2519 s.; 5. Lääne mal. — 2505 s.; 6. Järva mal. — 2503 s.; 7. Valga mal. — 2497 s.; 8. Narva mal. — 2473 s.; 9. Sakalamaa mal. — 2471 s.; 10. Harju mal. — 2463 s.; 11. Tartumaa mal. — 2461 s.; 12. Viru mal. — 2441 s. ja 13. Pärnu mal. — 2278 silma.

5. Raskekuulipildujast laskmises võistles 14 meeskonda 84 kuulipilduriga. Meistervõistlusi rk-st oli varemalt peetud üks kord (1935. a.). Võist-

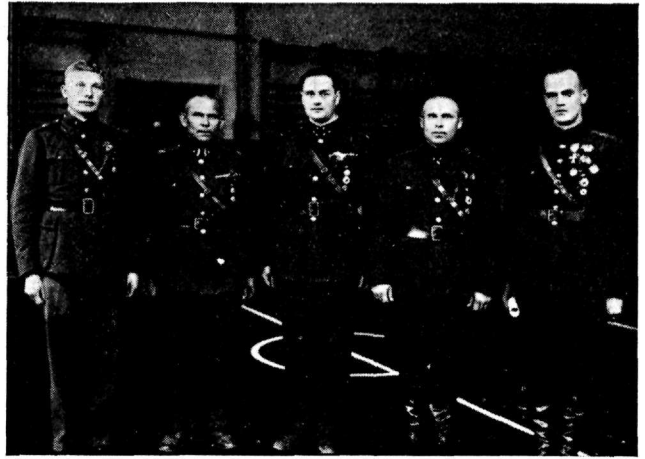
lusel saavutatud tagajärjed näitavad, et sel alal tuleb teha veel palju püsivat tööd, et jõuda rahuldavate tagajärgedeni. Ehkki käesoleva aasta meistervõistluste tulemused näitavad tunduvalt paranemist võrreldes läinud aastaga: 1936. a. keskmiseks tabamuse kiiruseks saavutati 84 kuulipild.-võistleja kohta 26,35 sekundit läinud aasta 37,22 sekundi vastu, peab tähendama, et ei osata rk tuld otstarbekalt ära kasutada. Suureks takistuseks siin on vastavate laskeväljade puudumine kohtadel, kus rk üksused saaksid korraldada kaugemaa harjutusi, kuid palju puudusi võime kõrvaldada ka laskmistel lähematele kaugustele.

Meistriks rk-st laskmisel tuli Jaanson Herbert — Pärnu malevast, keskmise tabamise kiirusega 7,13 sekundit. Järgnevad parimad rk kuulipildurid: 2. Vellak, Voldemar — Valga mal., keskmise tabamuse kiirusega 7,40 sek.; 3. Otsman, Arnold — Võrumaa mal., keskm. tab. kiirus — 7,50 sek.; 4. Pirand Felix — Võrumaa mal., keskm. tab. kiirus 8,22 sek.; 5. Toode, Arnold — Tartumaa mal., 9,0 sek.; 6. Tuul, Daniel — Petseri mal., 9,25 sek.; 7. Kroot, Alfred — Tallinna mal., 9,65 sek.; 8. Kattai, Meinhard — Valga mal., 10,18 sek.; 9. Härm, Arnold — Petseri mal., 10,52 sek. ja 10. Sibul, Kaljo — Tartumaa mal., keskm. tab. kiirusega 10,67 sek.

Meistermeeskonnaks tuli rk-st laskmises Võrumaa maleva rk grupp, keskmise tabamuse kiirusega 11,63 sekundit, koosseisus: 1. Otsmaa, Arnold, keskm. tab. kiirus 7,50 sek.; 2. Pirand Felix — 8,22 sek.; 3. Mölder, Julius — 10,80 sek.; 4. Kobakene, Hugo — 12,0 sek.; 5. Prügi, Valter — 14,0 sek. ja 6. Klaussen Siegrid — 42,0 sek.

Peale meistergrupi võistlejad meeskonnad saavutatud keskmiste tabamuste kiiruste poolest järjestuvad: 2. Tartumaa mal. — 13,65 sek.; 3. Tartu mal. — 14,69 sek.; 4. Tallinna mal. — 15,58 sek.; 5. Valga mal. — 18,39 sek.; 6. Petseri mal. — 19,50 sek.; 7. Lääne mal. — 19,89 sek.; 8. Viru mal. — 31,51 sek.; 9. Pärnu mal. — 42,72 sek.; 10. Narva mal. — 43,31 sek.; 11. Valga mal. — 18,99 sek.; 12. Järva mal. — 49,90 sek.; 13. Sakalamaa mal. — 59,96 sek. ja 14. Harju mal. — 236,30 sek.

6. Lahinglaskmises võistles 71 meest. Parimaks lahinglaskuriks tuli Raavik, Aleksander — Tallinna malevast, kes saavutas 90 sek. kestes

K.-l. 1935. a. parimad kütid, kellele kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaa annetas nende tubli töö ja esinemise eest kodumaal ja välisvõistlustes kuldsõrmused laskeembleemiga. Paremalt vasakule: A. Liivik, J. Kärner, H. Tedersoo, E. Rull ja E. Rikand

14 tabamust, seega keskmiseks tabamuse kiiruseks 6,43 sekundit. Järgmistele kohtadele tulid järjekorras väiksemate tabamuste kiirustega: 2. Prikko, Erich — Tartu mal., 7,5 sek.; 3. Raid, Ilmar — Saaremaa mal. 9,0 sek.; 4. Reinmets, Eduard — Järva mal., 9,0 sek.; 5. Hiiop, Eduard — Tallinna mal., 9,0 sek.; 6. Jaaska, Johannes — Järva mal., 9,0 sek.; 7. Kõrts, Paul — Tallinna mal., 9,0 sek.; 8. Päären, Villem — Järva mal., 10,0 sek.; 9. Kuusk, Edgar — Harju mal., 10,0 sek. ja 10. Venesaar, Konstantin — Tartumaa mal., 11,25 sek.

Võistlustingimuseks meeskondadele oli seatud üles, et viiest mehest neljal peavad olema tabatud kõik püsivad (3 püstkuju 450 m peal) ja vähimalt üks ilmutatav kuju (kolmandikkujud 350 m peal). Ülesseatud tingimusi täitsid ainult: 1) Tallinna maleva meeskond, kes saavutas keskmiseks tabamuse kiiruseks 10,23 sek., koosseisus: 1. Raavik, Aleksander — 6,43 sek.; 2. Hiiop, Eduard — 9,0 sek.; 3. Kõrts, Paul — 9,0 sek.; 4. Kartau, Hans — 18,0 sek. ja 5. Sallert Voldemar — 18,0 sek. ja 2. Järva maleva grupp keskmise tabamuse kiirusega 11,25 sek., koosseisus: 1. Reinmets, Eduard — 9,0 sek.; 2. Jaaska, Johan-

K.-l. laskemeistervõistluste auhinnad

nes — 9,0 sek.; 3. Päären, Villem — 10,0 sek.; 4. Laube, Johannes — 12,86 sek. ja 5. Puidet, Heino — 22,50 sek.

Lahinglaskmisel keskmiseks tabamuse kiiruseks kõigi võistlejate kohta saavutati 18,68 sekundit. Välja lasti 882 kuuli, millest tabamusi saadi 342, seega pihtaläänud kuulide % oli ainult 39. Iga lasu peale kulus ühes vahepealse laadimisega keskmiselt 7,2 sekundit. Lahinglaskevõistluste madalate tulemuste peamisteks põhjusteks olid: 1) paljud võistlejad teadsid puudulikult võistlustingimusi, mille tagajärjel puudus võistluse läbiviimise plaan ja 2) tuule mõju ei osatud hinnata õigesti, mille tõttu eksiti sihtpunkti valikus.

Kokku võttes K. L. meistervõistluste tulemuseks võime konstateerida järjekindlat edu igal alal. Kõik võistlejad on näidanud oma parimat ja kui kellelgi sel aastal „ei vedanud“, siis on iga mehe oma teha, et tema saavutused tulevastel meistervõistlustel osutuvad kõigist paremaks.

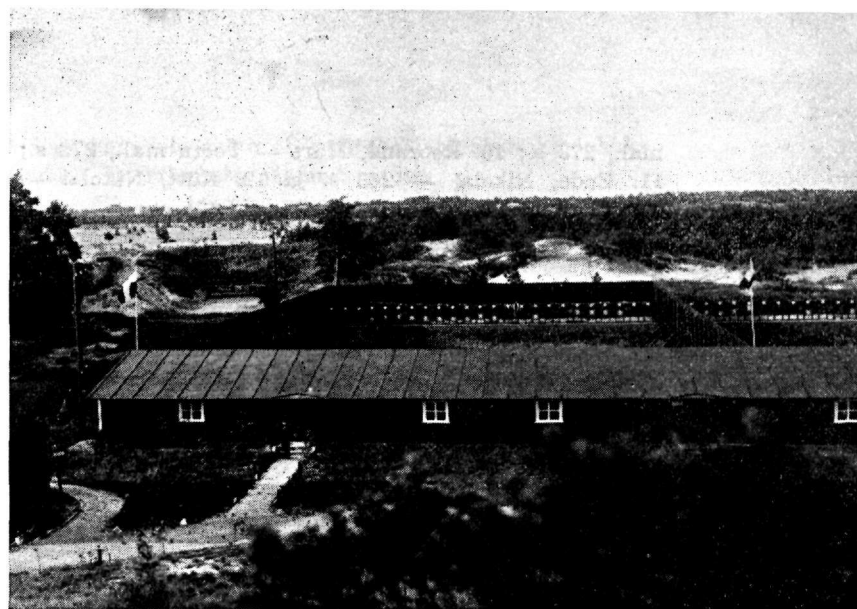
*

Meie laskurite grupp, kohtunikud ja külalised, korrespondents-laskevõistlustel Poola Küttide Liiduga väikekalibribrilistest püssist laskmisel

Üheaegselt kaitseliidu meistervõistlustega toimus ka korrespondents-laskevõistlus kaitseliidu ja Poola Küttide Liidu vahel.

Meie laskurite grupp, kohtunikud ja külalised, korrespondents-laskevõistlustel Poola Küttide Liiduga sõjapüssist laskmisel

50 m lasketiir Tondil, kus toimus korrespondents-laskevõistlus väikekalibribrilistest püssidest

29. augustil meie meeskond võistles Tondi 300 m laskerajal sõjapüssist laskmisel, kus saavutati tagajärgi: 1. Liivik, August — Järva mal., 272 silma; 2. Tedersoo, Hugo — Sakalamaa mal., 271 s.; 3. Rikand, Endel — Tallinna mal., 265 s.; 4. Jürgens, Karl — Tallinna mal., 263 s.; 5. Pahk, Jaan — Järva mal., 261 s.; 6. Kärner, Jaak — Sakalamaa mal., 261 s.; 7. Lellep, Olev — Narva mal., 260 s.; 8. Rull, Ernst — Järva mal. 260 s.; 9. Kütt, Nikolai — Narva mal. 259 s.; 10. Raadik, Bernhard — 256 s.; 11. Pürn, Johannes — Järva mal., 253 s. ja 12. Silber, Heinrich — 252 silma. Kokku 3133 silma.

30. aug. s. a. toimus võistluslaskmine väikekalibribrilistest püssidest Tondi 50 m laskerajal, kus saavutati tagajärgi: 1. Liivik, August — Järva mal., 286 silma; 2. Rull, Ernst — Järva mal., 283 silma; 3. Rikand, Endel — Tallinna mal., 282 s.; 4. Pürn, Johannes — Järva malev, 281 s.; 5. Tedersoo, Hugo — 279 s.; 6. Kärner, Jaak — Sakalamaa mal., 279 s.; 7. Lellep, Olev — Narva mal., 279 s.; 8. Seren, Eduard — Tartumaa mal., 276 s.; 9. Jürgens, Karl — Tallinna

mal., 273 s.; 10. Roorand, Mart — Tartu mal., 272 s.; 11. Ende, Nikolai — 265 s. ja 12. Kütt, Nikolai — Narva mal., 262 s. Kokku 3317 silma.

Poola meeskond võistleb oma laskeradadel arvata-vasti käesoleva kuu lõpul. 1935. a. korrespondents-laskevõistluste tagajärjed olid: sv.-püssist laskmises:

Poola meeskond 2879 s.; kaitseliidu meeskond 3053 s.; väikekalibrilisest püssist laskmises: Poola meeskond 3206 silma ja kaitseliidu meeskond 3277 silma. Seega kaitseliidu meeskonna käesoleva-aasta tulemused võr-reldes 1935. a., on paranenud sv.-püssist 60 s. ja v.-kal.-püssist 40 silma võrra. H. V.

PÜSSIÖLI

N. MIRT, RELVATEHNIK

Laskeasjandusliku kirjanduse veergudel võib üsna rohkesti leida relva konstruktsiooni, mehhanismide ise-äralduste, laskemoona omaduste ja ka teiste relvadesse ja laskemoonasse puutuvate küsimuste käsitlemist, kuid hoopis käsitlemata on jäänud üks väga tähtis küsimus laskeasjanduse alal, s. o. küsimus relva pu-hastus- ja määreõldest.

Tulirelva korrashoidmisel nõuab suurimat hoolt ning asjatundmist rauaõõne puhastamine pärast lask-mist ja selle hoidmine rooste eest, sest laskmisel tekib rauaõõnde laskemustus, mis tuleb viivitamata sealt kõrvaldada, kui relva ei taheta lasta kõlmatuks muu-tuda.

Laskmisel rauaõõnde kogunevad:

- sütiku plahvatusaine jääned;
- püssirohu põlemisest tekkinud mustus ja
- metalli mustus (kuuli kesta osakesed).

Laskemustusest tekib kergesti rooste, seepärast peab iga laskur teadma, millest koosneb laskemustus ja kuidas teda kõrvaldada ja kahjutuks teha.

Kardetavaim vaenlane vintraua õõnele on sütiku plahvatusaine jääned, need on:

- kaaliumkloraat (KCl)
- väävelantimoon ($Cb_2 S_3$)
- paukelavhõbe.

Kloorkaali (*kalium chloratum*) annab plahvatusel teiste sütiku ainetega ühinedes kloriite, mis õhuniis-kuses tekitavad soolhapet, mille kannul metallile ilmub rooste.

Paukelavhõbe on valmistatud harilikult elavhõbe-dast, mis on sulatatud lämmastikhappes.

Antimooni on sütikule lisatud paukelavhõbeda tui-mendamiseks ja sütiku tuleleegi pikendamiseks plah-vatusel.

Suuremas osas nüüdisaja riikides on tarvitusel suitsuta püssirohud, mis oma koosseisult jagunevad kolme gruppi:

- püroksüliin- (nitrotselluloos-) rohud, mis koosnevad želatiinitud püroksüliinist;
- nitroglütseriinrohud, mis koosnevad nitroglütseriinist ja želatiinitud püroksüliinist, ja
- segarohud, mille koosseisus on želatiini-mata või osalt želatiinitud püroksüliini ja salpetri segud.

Püroksüliin saadakse puuvilla ümbertöötamisel (nitreerimisel) lämmastiku ja väävelhapete seguga.

Nitroglütseriin valmistatakse puhtast kontsentree-

ritud glütseriinist lämmastiku ja väävelhappe mõju-tusel.

Niihästi nitroglütseriin- kui ka nitropüroksüliin-rohud jätavad pärast laskmist rauaõõnde kõvu jää-neid (umbes $\frac{1}{2}\%$ laengust) tuha näol, mis koguneb rauaõõnde aegamööda lask-lasult, takistades muuseas kuuli normaalset liikumist.

Kuid rohkem kui tuhkjääneid tekib rohu põlemisel gaasisarnaseidprodukte, mis eneses sisaldavad süsi-hapet, vesinikku, lämmastikku ja veeauru. Need gaa-sid on tuhost kardetavamad ning tungivad kuumuse 2300—2400° C ja suure surve mõjul (normaalselt 2800—3000 atm.) rauaõõne pinda, s. o. terase poori-desse, kust nad pikkamisi mitme, 2—3, päeva jooksul välja higistuvad ja õhuniiskusega ühinedes annavad söövhappeid, millega nad kutsuvad esile õlitamata jäe-tud vintrauda kiiresti hävitavat roostet.

Kuuli rauaõõnest läbiliikumisel eralduvad ta kes-tast väikesed metallosakesed, mis ajajooksul kleepuvad rauaõõne seintele ja kutsuvad esile n.-n. nikelduse. Nikkel, kui teda rauaõõnest aegsasti ei kõrvaldata, de-formeerib kuule ja paneb püssi loopima.

Siit selgub, kui mürgine (kahjulik) on v.-raua õõnele laskemustus.

Katsete varal on tehtud kindlaks, et laskemustus tekitab rauaõõnes olevate soonte servadesse, eriti veo-ehk laskeservadesse, õhukese tagikorra, mille alla rooste sigineb ja mida hariliku puhastamisega ja abi-nõudega kõrvaldada ei saa.

Rooste on rauaõõne kõige kurjem vaenlane, mille vältimiseks tuleb alati pärast laskmist õõs puhastada ja õlitada niisuguse õliga, mis kaitseks õõnt niiskuse eest ega laseks tekkida roostet.

Kui õlikorra alla jääb niiskust, ei takista harilik õli rooste tekkimist; samuti võib õlitatud rauas tek-kida rooste metallimustuse ja tagikorra alla välja-higistuvate püssirohugaaside mõjul, kui määre või õli ei sisalda gaase neutraliseerivaid aineid (lehelist).

Rauaõõne määre või püssiõli peab olema mitte liiga paks ja mitte liiga vedel ning sisaldama aineid rauaõõne kaitsmiseks rooste vastu.

Kõige vastuvõetavam ja kohasem puhastusvahend — õli — peaks muidugi olema säärane, mis igasuguse mustuse, ka metallimustuse (tina, nikli, vase), samuti ka tagikorra rauaõõnest terasele mõjumata kõrvaldaks ja rauaõõne hoiab roostevabana. Harilikult kasutatakse kaht liiki õlisid, s. o. lehelist ja neutraalõli, mis val-mistatakse keemiliselt puhastatud mineraalõldest.

Puhastamata destillatsiooni õlid ei kõlba püssi-õlideks, sest nad sisaldavad suuremal või vähemal määral orgaanilisi ja anorgaanilisi happeid, väävli ja küllastamata süsivesinikke.

Õlidest ja määrdeist on paljusid laialt reklaamitud, kuid mitte kõik neist pole kõrgeväärtuslikud ja katseil on nad annud ka negatiivseid tulemusi, sest et suuremalt osalt on nad valmistatud surrogaatilistest õlidest. Välismaa õlidest on olnud katsetamisel:

saksa Ballistol — Kever-Armee-Oel

saksa Ballistol — Lion-Armee-Oel

Ameerika F. A. Hoppe Powder Solvent No 9

Läti õli Tirisanas Lidzek lis J. M.

Need õlid kõlbavad relva sisseäärimiseks ainult lühiajaliste laskmisvahedega seismisel, sest nende otsene otstarve on olla rauaõõne puhastamise ja hapete neutraliseerimise vahendiks.

Teiseks, need õlid lagunevad kergesti vees, andes püsiva piimakarva emulsiooni, mis loetakse õli suurteks puuduseks.

Et väga tülikas on tarvitada kaht sorti õli, s. o. üht puhastamiseks, teist sisseõlitamiseks, on kõigile teada. Seepärast on tarvidus ühe sordi õli järgi, mis oleks võimeline täitma kaht ülesannet ja kõlbaks niihästi puhastamiseks kui ka pikemaajaliseks relva sisseäärimiseks.

KL peastaabi ülesandel esimene pioneer sel alal oli kaitseliitlane J. Lillioja Ristilt, kes 1927. a. tegi katset leida n.-n. universaalõli. Esialsed katsed ei annud tulemusi ja õli kujunes ikka kas liiga vedelaks või liiga paksuks. Samuti ei vastanud õli ka teistele tehnilistele tingimustele, mis olid esitatud õli valmistamiseks. Need tingimused on aga karmid:

1. õli peab olema ühtlane ja sademeta;
2. õli peab sulama eetris ja bensiinis;
3. reaktsioon peab olema leheline;
4. leekpunkt Martens-Pensky aparaadil ei tohi olla alla $+130^{\circ}\text{C}$, kümneminutilise eelkuumusega $+130^{\circ}\text{C}$ juures;
5. tuhka ei tohi olla üle 0,3%;
6. sitkus ei tohi olla $+20^{\circ}\text{C}$ juures alla 89° Engleri järgi;
7. erikaal peab olema $+15^{\circ}\text{C}$ juures min. 0,875;
8. hangumispunkt ei tohi olla kõrgem kui -10°C ;
9. õli peab puhtana hoidma lastud 20 lasuga ja puhastamata sisse õlitatud relva õõnt ühe kuu jooksul ja

10. õli peab puhastama ja puhtaks tegema rauaõõne mitte rohkem kui 50-kordse läbilükkamise järele.

Need tingimused olid väga rasked täita ja seetõttu õli valmistamine ja katsed sel alal toimusid väga pikaldaselt.

Pikkade püsivate katsete tulemusena läks siiski korda valmistada õli, mis vastas ülesseatud tingimustele. Algul ilmus õli „Junol“, siis „Kalitõl“, ja käesoleval aastal on valmistatud ja katsetatud õli „Ivol“.

„Kalitõli“ katsetamisel on saadud järgmised tulemused:

— värvilt on õli läbipaistev-kollakas, ilma nähtava sademeta ja jääneteta, ja konsistentsilt vedel;

— bensiinis sulab õli puhtaks läbipaistvaks lahuks mudata ja sulamata jäänusteta ja

— õli on lehelise reaktsiooniga (värvib punase lakmuspaberi siniseks).

Püssiõli puhastus- ja säilitamisvõime kindlaks määramiseks lasti lahingpadrunitega kl. „303“ nr. 20.734 ratsaväe v.-püssist ja vene jalaväe v.-püssist nr. 1.162.338 18. aprillil k. a. kell 0930, lastes välja à 20 lasku kiirtuld, ja pärast seda õlitati need puhastamata sisse „Kalitõl“-õliga.

Vene v.-püss nr. 1.162.338 jäeti pärast laskmist ja sisseõlitamist relvatöökohta, kuna teine püss, s. o. nr. 20.734, asetati vertikaalasendisse hoovipealsesse lattu, kus õhk ja selle temperatuur on ühtlane välisõhuga.

1. Puhastuse proov.

a) Pärast 24-tunnist seismist töökojas võeti püss nr. 1.162.338 järeleuurimisele, kusjuures selgus, et kogu õõnes oli õli säilinud paksu kihina, ja et püss seisis vertikaalselt, siis oli õli rohkem tahapoole valgunud. Puhastamisel läks õõs puhtaks pärast 39-kordset läbilükkamist flanellpuhastuslapiga, ilma vahepealse õli tarvitamiseta.

Teist korda sisseõlitatult ja pärast nädalist seismist sama püssi õõne puhastamisel eraldus veel mustust ja see läks puhtaks 22-kordse läbilükkamise järele.

b) Vana mustuse lahustumisvõime katseks võeti täpsuspüssi nr. 78 vintraud, mis halva ja puuduliku puhastamisega oli hukka lastud minna, s. o. v.-raud, mille õõs oli kaetud paksu mustuse ja tagiga. Õõs õlitati paksult sisse ja jäeti seisma üheks nädalaks. Pärast seda puhastati flanellpuhastuslapiga edasi-tagasi nühkimisega kuni 60 korda peaaegu metallisnani, aga tagi lahti ei tulnud. Õõs õlitati teist korda sisse ja pandi seisma kolmeks nädalaks vana mustuse ja tagikorra lahtisulatamiseks, kuid, nagu selgus puhastamisel, kuuajalise seismise järele õli all ja kahekordse puhastamise järele õõs täiesti puhtaks ei läinud.

2. Õli kõlvulisus relva sise- ja välisosade õlitamiseks.

Õlil on siduvus- ja säilitamisvõime hea, sest vee- ja ühinedes ta ei lagune, s. o. ei karda niiskust. See- ga on ta kõlvuline niihästi relva sise- kui ka välisosade õlitamiseks.

3. Õli säilitamise proov.

Õli säilitamise proovi kontrolliks pärast 4-nädalast seismist kütmata ruumis, õlitatud „Kalitõl“-õliga, võeti kl. „303“ ratsaväe vintpüss nr. 20.734 uurimise alla, kusjuures selgus, et püssil oli õli tahapoole valgunud, (seisis vertikaalasendis), kuid ka ettepoole oli osa õli õõne seintele püsima jäänud. Puhastamisel eraldus katsepüssi õõnest tahma ja mustust ja õõs läks puhtaks pärast 46-kordset läbilükkamist flanellpuhastuslapiga.

Puhastamislapidel roostevinet ega v.-rauaõõne seintel pärast puhastamist virtsikuid ega muid jälgi märgata pole.

4. Õli kõlvulisus autom.-relvade ja muude liikuvate osade õlitamiseks.

Laskmisel püstolkuulip., mil liikuvad osad olid õlitatud „Kalitõliga“, õlitusest olenevaid lasketakistusi ei esinenud.

Samuti metallplaadil, mis kuu aega oli seisnud õlitatult „Kalitõliga“, puudusid hangumise ja kuivamise tunnused.

Katsete tulemusena võib märkida, et „Kalitõl“-püssiõli on rahuldava puhastusvõimega, kuid rauaõõne säilitamiseks ja roostevabana hoidmiseks ta on väga hea.

„Ivol“-püssiõli katsed andsid järgmisi tulemusi:

1. Õli väline ülevaatus ja liigi kindlaksmääramine.

— värvilt läbipaistev-helekollane, nähtava sademeta ja jäänusteta, konsistentsilt vedel;

— bensiinis sulab õli puhtaks läbipaistvaks lahukuks mudata ja sulamata jäänusteta ja

— õli on lehelise reaktsiooniga (värvib punase lakmuspaberi siniseks).

2. Õli puhastusvõime pärast laskmist.

Puhastusvõime kindlaksmääramiseks lasti vene padrunitega moderniseeritud püssist nr. 995.495 20 lasku kiirtuld. Pärast laskmist nühti õõs hästi „Ivoliga“ läbi kahe tropiga à 3 korda ja pärast seda tehti see puhtaks $4 \times 12 = 48$ kordse kuiva tropiga läbilükkamisega. V.-raua õõs õlitati teist korda sisse ja puhastati teisel päeval, kusjuures õõnest eraldus veel veidi mustust, mis tuli välja $3 \times 6 = 18$ kordse kuiva tropi läbilükkamisega.

3. Õli rooste vastu kaitse võime.

Rooste vastu kaitse võime kindlaksmääramiseks kaeti haljaks kulunud relva osad „Ivoliga“ ja asetati need külma vette kolmeks öö-päevaks.

Pärast tähendatud aja möödumist osade kontrollimisel polnud kuski roostevinet märgata.

4. Püssirohu tahma ja sooladest tekkinud hapete lahustuse ja neutraliseerimise võime.

a) Metall poleeritud pinnal põletati püroksüliin-püssirohtu, pärast seda põletatud pind kaeti paksu õlikihiga ja pandi seisma kaheks nädalaks, missuguse aja kestes roostet metallile ei ilmunud;

b) Poleeritud metallpinnal löödi sütikud puruks haamrilöökidega, õlitati sisse ja jäeti seisma kolmeks päevaks.

Tähendatud aja vältel roostet metallile ei ilmunud;

c) Paukpadrunitega lasti metallpinna pihta 10 lasku, pärast seda tahmunud pind kaeti paksu õlikihiga ja pandi seisma kolmeks öö-päevaks.

Tähendatud aja vältel roostet metallile ei ilmunud.

d) Lahingpadrunitega lasti kahest, s. o. nr. 134111 ja nr. 20734, püssist à 20 lasku kiirtuld, pärast seda õlitati püsside õõned puhastamata hästi oht-rasti sisse ja pandi seisma kaheks nädalaks vertikaalasendis hoovipealsesse lattu, kus õhk ja selle temperatuur on ühtlane välisõhuga.

Pärast 17-ööpäevast seismist võeti püssid uurimise alla, kusjuures selgus, et õli oli veidi tahupoole valgunud (püssid seisid vertikaalasendis), kuid ka eespool

oli küllaldaselt õõne seintele püsima jäänud õli märgata.

Puhastamisel eraldus katsepüsside õõntest tahma ja mustust, mis õli oli lahustanud (esimene tropp oli õline ja mustjas-rohekat värvi), ja õõned said puhtaks $3 \times 12 = 36$ kordsel tropi läbilükkamisel flanell-puhastuslapiga.

Puhastuslappidel rooste vinet ega v.-rauaõõne seintel pärast puhastamist virtsikuid ega muid jälgi märgata polnud.

5. Õli sälimine või lagunemine relva välisosadel niiskuse käes.

Õli ühineb veega ainult siis, kui see kõvasti kokku klopitakse, ja annab piimakarva ajutise emulsiooni, kuid täieliselt ei lahustu vees ega eraldu veega pestes metalli pinnalt.

6. Automaatrelva liikuvate osade õlitamiseks kõlvulisuse aste.

Püstolkuulipilduja ja autom.-püstoli osad õlitati sisse ja pandi seisma 3 nädalaks. Pärast kolmenädalast seismist õlitatult ei ole õli paksenemist või tihenemist märgata ja osad töötavad takistamata.

7. Vee ja õli emulsiooniga ($\frac{1}{4}$ osa õli ja $\frac{3}{4}$ osa vett) puhastamine külmalt ja soojalt.

I katse, külmalt.

Lasti 10 lasku inglise lahingpadrunitega kiirtuld, pärast seda lükatati 4 tropiga suur tahm välja ja pesti külma emulsiooniga 20-kordse läbilükkamisega.

Õõs tehti kuivaks ja puhtaks 10-kordse flanell-puhastuslapi läbilükkamisega.

II katse, külmalt.

Lasti 10 lasku vene lahingpadrunitega kiirtuld, pärast laskmist pesti kohe v.-raua õõs külma emulsiooniga 20-kordse läbilükkamisega.

Õõs tehti kuivaks ja puhtaks 9-kordse flanell-puhastuslapi läbilükkamisega.

III katse soojalt.

Lasti 10 lasku vene lahingpadrunitega kiirtuld, pärast laskmist pesti kohe sooja emulsiooniga 20-kordse läbilükkamisega.

Õõs tehti kuivaks ja puhtaks 9-kordse flanell-puhastuslapi läbilükkamisega.

IV katse, kuuma emulsiooniga.

Relva osad õlitati välispidiselt kuuma emulsiooniga ja pandi seisma 24 tunniks.

Tähendatud aja möödumisel selgus, et vesi oli välja auranud ja metall oli õhukese õlikihiga kaetud.

Roostevinet kusagil märgata polnud.

Katsete tulemusi üldiselt kokku võttes võib ütelda, et püssiõli „Ivol“ on omadustelt parim kõikidest katsetamisel olnud õlidest, sest ta neutraliseerib ja lahustab laskmisel tekkinud ja terase pooridesse tunginud püssirohu ja sütiku happelised gaasid ja soolad, mis terasele kahjulikult mõjuvad; puhastab kiiresti ja hästi kõik relvaosad laskemustusest ja kaitseb relva rooste eest isegi vee all, tingimusil, et kõik relvaosad oleksid enne vette asetamist hästi sisse õlitatud. Samuti ei tungi läbi ega tekita roostet relva osadele käte higi, kui relv ja ta osad on kaetud õige õhukese „Ivoli“ korruga.

Põllumajanduslikud näitused ja nende tähtsus Eesti arengus

Praegused näitused ei seisa enam poliitiliste ega kultuuriliste ülesannete teenistuses, vaid rahvamajanduse arendamine ja süvendamine on nende siht. Kui käesoleval sügisel peetakse Tallinnas 29-as või Tartus koguni 52-ne järjekordne põllumajanduslik näitus, siis peame teadma, et need arvud tunnistavad pikka ja visa võitlust. Näitusi korraldavail põllumeeste seltsidel ei tulnud varemadel aegadel mitte ainult teha tegemist organiseerimise küsimusega, vaid pidada ka ägedaid rahvuspoliitilisi lahinguid. Ja seda mitte ühel frondil, vaid koguni kahel — Vene ja Saksa.

Meie lühike kultuuriajalugu on rikastunud iseisivsuse ajal mitmete väärtuslike teostega, mis käsitlevad ülevaatliselt seltside arengu lugu ja nende saavutusi ärkamisajast kuni tänapäevani. Ent põllumeeste seltside osatähtsus on senini jäänud hindamata, olgugi et nende teened pole kaugeltki väikesed Eesti üldises arengus. Kõigil vanemal põllumeeste seltsidel on seljataga ligi 60-aastane ajalugu, mis on olnud tihedas seoses meie rahvusliku iseteadvuse ja isetegevuse arenguga. Oma rahvuspoliitilise võitluse tõttu balti saksa ja hiljem vene ülevõimu vastu, evivad nad võrdlemisi tähtsa koha meie lühikeses kultuuriloos.

Näituste ajaloo võime jagada kolme perioodi. Esimesse ajajärku kuulub aeg a. 1876—1898. See oli õigupoolest ettevalmistusaeg. Esimene põllumeeste selts asutati küll juba 1870. aastal Tartus, kuid näituse korraldamine tuli kõne alla alles 1872. aastal. Peaaegu kõik ärkamisaja üritused said alguse Tartust, nii ka esimene põllumeeste seltsi asutamine ja näituse korraldamine toimus Tartus. Raskusi, milledega tuli võidelda seltsi asutajail, me siinkohal ei puuduta, vaid jalgime näituste korraldamise küsimust.

Nagu juba eelpool tähendasime, tuli põllumajandusliku näituse küsimus esimest korda kõne alla Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi koosolekul 6. märtsil 1872. aastal. Tehti mitmesuguseid ettepanekuid ja kaaluti küsimust kaunis põhjalikult, aga tegelike sammudeni ei jõutud, sest seltsi liikmete arv oli väike ning kassa peaaegu tühi. Alles kolm aastat hiljem, 1875. aastal, julgeti tõsisemalt asuda asja kallale. Seltsi koosolekul võeti vastu otsus, kus soovitati „elajate tundmise ja suguloomade soetamise“ otstarbel korraldada kohalikke näitusi igas kihelkonnas. Vaatamata vastuvõetud otsusele jäi ta esialgu siiski ainult va-gaks sooviks. Alles järgmisel aastal, s. o. 1876. aastal, esines toleaeagne Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi esimees Mart Mitt konkreetse ettepanekuga korraldada näitus, kus oleksid esindatud kodumaa parimad loomad ja käsitööd. M. Mitil oli nõu näitus korraldada Tartus, kuid sellest ei tulnud midagi välja, sest saksa suurpõllumehed, kellede mõju oli suur, sei-

sid niisugusele kavatsusele vastu. Nad lubasid talumehi esineda oma väljapanekutega augustikuus ärapeetaval Põhja-Liivimaa näitusel, aga ei mingil tingimusel ei tahtnud mõisnikud näha iseseisvat eesti näitust. Sakslastega ühineda ei olnud Mart Miti plaanides. Ta haaras kinni omaaegsest ettepanekust korraldada näitusi maal. Maal esimest katset teha oli aga mitmeti hädaohtlikum, sest oli karta, et näitus kujuneb ainult kohapealseks, kus väljapanekute kui ka näituse küllastajate arv jääb väikeseks, mis ei jäta mõju avaldamata seltsi kassale. Aga ettevõtlikku seltsi esimeest ei kohutanud sellased raskused, vaid ta otsustas näituse panna toime Otepääl. Nii toimuski esimene eestlaste poolt korraldatud põllutööstuslik näitus 20. sept. 1876. aastal Otepääl. Sinna oli toodud 29 hobust, 21 piimalehma, 7 lammast, 6 siga ja vilja ning käsitöid. Väljapanijatele jagati 24 auhinda. Näituse avakõnega esines seltsi esimees Mart Mitt, kes tähendas, et eesti näitus „asutati rahvale äratamiseks, õpetuseks ja edasisaamiseks. Saagu ta tulu tooma ja kasu kandma kuni mitme ajani ja Jumal ettevõtet mitte üksikukuks jätma“. Tolle aja olusid arvestades võib näitust pidada kordalainuks, sest seltsi kassa näitas väikest ülejääki, olgugi et küllastajate arv küündis kõigest 1400 inimeseni.

Ka järgmisi näitusi ei saadud korraldada seltsi asukohas — Tartus —, vaid kolati ringi mööda maakonda. Nii toimus järgmine näitus jällegi Otepääl, kuna aastail 1878 ja 1879 valiti Põltsamaa näituste kohaks. Ajavahemikul 1880. a. — 1886. a. korraldas Tartu Eesti Põllumeeste Selts põllumajanduslikke näitusi Mustvees, Rõngus ja Nõos, kuna Tartus tuldi sellega toime alles 1887. aastal.

Seltsi esimees Jakob Tõlk teeb katset esimest näitust 6.—8. juunini korraldada Tartus Eesti Kirjameeste Seltsi aias. Juuniku pole soodus põllumajanduslikuks näituseks, kuid polnud parata, sest hilisemaks ajaks ei antud luba. Seepärast möödus seegi näitus peaaegu tähele panemata. Väljapanijate kui ka küllastajate arv oli võrdlemisi väike.

Sellane olukord kestis kuni 1898. a., millal näituste organiseerimine seati uutele alustele. J. Tõnissoni algatusel moodustati 1898. aastal laiaulatuslik toimikond, kuhu kaasa tõmmati kõik näitusest huvitatud isikud. Toimikond pöördus toleaeagsete rahva ärksamate tegelaste poole üleskutsega, et nad oma ümbruskonnas rahva seas teeksid virgutustööd näitusest osavõtmiseks. See andis tagajärgi. Toimikonna poolt korraldatud esimene näitus 1898. aastal ületas nii väljapanekuilt kui ka küllastajate arvult kõik endised.

Eesti näituste edu ei annud rahu sakslasile —

peamiselt suurpõllumeestele, kes nägid Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi poolt korraldatavas näituses suurt võistlejat Põhja-Liivimaa näitusele. Juba näituse Tartu toomisega tekkisid vastolud saksa tegelastega, mis eriti süvenesid siis, kui eesti näitusi hakati hea eduga pidama iga aasta nädal enne saksa näitust. Nüüd hakkas kaebekirju sadama nii Liivimaa kubernerile kui ka siseministrile. Ja mitte üksi kaebekirjadega, vaid ka otsese kihutustööga püüdsid sakslased halvata eesti näituste edu. Nad soovitasid talumeestele oma väljapanekutega esineda saksa näitustel, lubades neile selle eest igasuguseid majanduslikke soodustusi. Surve oli nõnda suur, et kaks Valgamaa taluperemeest olid sunnitud toime tulema vembuga, et saada lahti mõisniku pealekäimisest. Nimelt, kui mõisnik oli neile korduvalt soovitanud esineda hobustega saksa näitusel, olid talumehed ostnud laadalt selle jaoks kaks kõige viletsamat setukat ja saatnud need saksa näitusele, et täita härra soovi. Hobuseid küll näitusele ei võetud, aga talumehed jäeti rahule.

Tartu Eesti Põllumeeste Seltsi näituse korraldamise töö on see tähtsus, et ta koondas kõiki Lõuna-Eesti ja Tartu tegelasi ühisele tegevusele, mille kaugeleulatav rahvuspoliitiline tähtsus oli tol ajal õige suur. Järjekindla tööga saavutati seda, et eesti näitus hakkas ületama sakslaste oma, tõrjudes seega kõrvale balti saksa ülevõimu ka näituste alal. Neil raskeil aegadel suudeti Tartu näitusest välja arendada ülemaalse tähtsusega suurettevõte, mis rakendati järkjärgult eesti rahvuspoliitiliste ja rahvuskultuuriliste ülesannete teenistusse. Paljud teised rahvuslikud üritused on saanud just algatuse põllumeeste seltsilt.

Tallinna Põllumeeste Seltsi asutamine kerkis päevakorraks palju hiljem. Mõte algatati 1881. aastal, aga asutamine ei läinud kaugeltki nii libedasti kui alguses loodeti. Siin hakkasid haagretikohtunikud vintsumata asutajaid, nii et alles 1888. a. uue kubeneri vürst Šahovskoi eestkostmisel jõuti põhikirja kinnitamiseni. Seltsi asutamine leidis põllumeeste poolt elavat vastuvõttu, sest 1881. aastal andis end liikmeiks üles 142 tegelikku põllumeest. Palju halvem oli lugu liikmetega 7 aastat hiljem, põhikirja kinnitamise ajal. Liikmete arv oli kahanenud paarikümne peale. Raskused, milledega tuli võidelda seltsi asutajail, ei jätnud mõju avaldamata liikmeskonna peale. Nad taganesid seltsist osalt tüdimuse, osalt ettevootuse pärast. Üldiselt peab tähendama, et Tallinna Eesti Põllumeeste Seltsi algaastad polnud kuigi roosilised. Varsti pärast põhikirja kinnitamist algas küll tõus seltsi elus, kuid mitte kauaks. Sisemiste hõõrumiste tõttu algas lagunemisprotsess, mis oleks pea-aegu maksnud seltsi olemasolu. Nii leiame 1896. a. seltsi nimekirjas kõigest 14 liiget. Jatkus vaevalt juhatuseks ja revisjonikomisjoniks. (Kuid hingusele selts siiski ei läinud. Ta jõudis jääda jalule. Tähelepandav on asjaolu, et Tallinna Eesti Põllumeeste Seltsi liikmete arv ei avaldanud alati tõusu tendentsi ega püsinud ka stabiilne, vaid tegi suuri võnkumisi üles ja alla. Kui me jälgime põhjusi, siis näeme, et liikmete arv kasvas selle järele, kuidas osati seltsis ajada asju ja äratada üldist huvi. Esialgsete kobamiste järele

sattus selts siiski õigele teele, sest 1916. aastal leiame seltsis 2139 ja 1922. aastal juba 3379 liiget.

Näituste korraldamine ei läinud Tallinnas kerge-
mini kui Tartus. Ka siin tuli võidelda saksa ja vene
ülevõimu vastu, mis ähvardas surmata juba idus iga
eestipärase algatuse. Tõmbejõuks tol ajal olid Tal-
linnas saksa „hoostelungid“ (Austellung), nagu rah-
vas mõisnike põllumajanduse näitusi harilikult nimetas.
Tallinnas polnud veel ärganud sellasel määral rahvus-
lik tunne kui Tartus ja Lõuna-Eestis. Siin käis eesti
põllumees saksa näitusel, niisama ka suuremad ärid
ja töösturid. Esimene eesti näitus korraldati 1891. a.
„Lootuse“ seltsi aias. Tolleaegses kuulutuse tekstis
seisab: „I põllu- ja aiaviljade, noorte viljapuude ja
ilukasvude väljanäitus“. Väljapanijate arv küündis
18-ni, kuna külastajaid leidis 287 inimest. Seega veel
nigelam nii väljapanekute kui ka külastajate arvult
Otepää esimesest näitusest. Kuid esimene samm oli
astunud. Nüüd tehti aastakümnete jooksul visalt tööd
ja see andis tagajärgi, hoolimata kõigist surveegadest.

1901. aastast peale hakati näitusi toime panema
järjekindlalt iga aasta. Nüüd oli osavõtjate arv kas-
vanud juba sedavõrd suureks, et „Lootuse“ aed ja
maja jäid kitsaks. 1905. aastal tehti esimest korda
katset rajada näitus laiemale alusele. Selleks üüriti
avar Saksa põllutööseltsi näituseplats. Üritus õnnestus
ootamatult hästi. Aga siit peale nägid sakslased eesti
näitusi teiste silmadega. Alguses jälgisid nad neid
kui talupoeglikke janditamisi, mil mingisugust tule-
vikku ei saa olla, kuid nähes, et talupoeglik jant hak-
kab ületama nende Austellung'it, kohkusid sakslased
ega annud enam oma platsi eesti näituste pidamiseks.
Võitlus kestis mitmed aastad, kuna alles 1909. aastal
saavutati kokkulepe, mille järele näitusi korraldati
jällegi vaksaliesisel platsil. Kiire võit on mõistetav
osalt sellega, et linnavalitsus oli juba 1904. aastast
peale eestlaste käes, missugune asjaolu ei jätnud mõju
avaldamata ka Tallinna põllumajanduslike näituste
korraldamisele. Nüüd lähevad iga-aastased näitused
tõusuteed. Küllastajate kui ka väljapanijate arv kas-
vab järjekindlalt.

Sama võib kinnitada Viljandi ja Pärnu põl-
lumeeste seltside kohta. Need tekkisid õigupoolest

C. R. Jakobsoni õhutusel ja algatusel ja kujunesid
rahvuslike algatuste lätteiks. Viljandi Põllumeeste
Seltsi kohta olgu veel tähendatud, et C. R. Jakobsoni
eestvõttel ehitas selts endale juba 1881. aastal maja,
mis oli tol ajal esimene ja ainulaadne algatus seltsi-
majade ehitamisel.

Ei saa nimetamata jätta, et ajajärk, mil neid esi-
mesi vagusid aeti, oli meile raskeim ajajärk. Saksa
survet tundsi juba enne, aga nüüd lisandus sellele
veel venestuspoliitika. Vene võimukandjad katsusid
igal viisil takistada rahvuslikku omaalgatust. Kus
seadus ei lubanud otsekohe keelda, seal tarvitati kaud-
seid abinõusid, hoolimata sellest, et mõnikord kaju-
nesid asjaolud päris naeruväärseiks. Tähendame siin,
et kord nõuti näituse laupäeval nimekirjast venekeel-
set tõlget, missugust nõuet muidugi lühikese aja tõttu
oli võimatu täita. Maksis seltsi juhatusel palju närve
ja uksekulutusi enne kui jõuti kokkuleppele, mille jä-
rele valmistati venekeelse tekstiga pitsat ja tembel-
dati nimekirja esimene kaanekülg ära.

Nii palju näitustest. Tahaksime veel mainida, et
põllumeeste seltsidest on saanud algatuse peaaegu
kõik meie ühistegelised asutused, mis tegutsesid vene
valitsuse ajal. Kõige selle kõrval on nad kutsehari-
dust tõstnud kõnede, kursuste ja tegelike näidete
kaudu.

Eespool tähendasime, et näituste arengu võib ja-
gada kolme ajajärku. Esimesse kuuluksid näitused,
mis korraldati 1876. aastast kuni sajandi lõpuni. Seda
järku võiks nimetada ettevalmistamise ajaks. Vaata-
mata kaugeleulatuvatele kavatsustele jäid kõik need
näitused õigupoolest nagu teetegemiseks, tegelaskonna
harjutamiseks ja rahva osavõtu äratamiseks. Hoogsa
tegevuse ajastu algas pärast 1900. aastat. Neil näi-
tusil polnud mitte üksi rahvamajanduslik tähtsus, vaid
ka rahvuspoliitiline, sest siin harjusid eestlased oma-
algatusele, mis neid viis välja iseseisvuseni, kust õi-
gupoolest algabki kolmas ajajärk näituste ajaloos.
Iseseisvas rahvusriigis kaotavad muidugi näitused rah-
vuspoliitilise mõju. Nende ülesandeks jääb põlluma-
janduse, tööstuse ja käsitöö arendamine.

EPa.

*Käesolev «Kaitse Kodu!» number on K. L. laskemeister-
võisiluste tõttu hilinenud ilmumisega ühe nädala võrra*

Ühe rahvusliku suursündmuse puhul

JOHANNES KAUP

Mälestusmärk kirjanik A. H. Tammsaarele ta koduvallas Albus

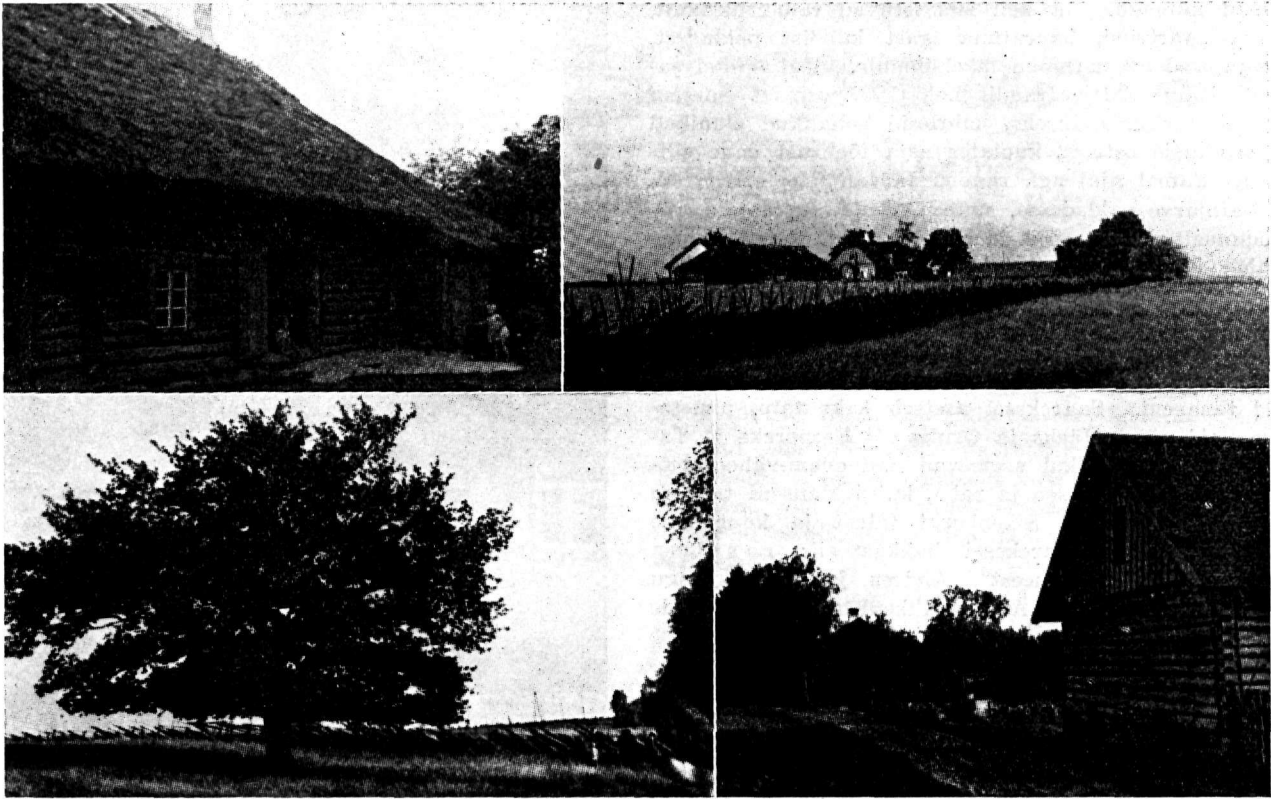
A. H. Tammsaare

Väikesele Eestile oli mullu suursündmuseks päev, millal saabusid Roomast koju meie võidukad laskurid. Vaiksel eneses juubeldas iga rahvuslikult mõtleval eestlane lühike aeg tagasi kui selgus, et meie laskurid on taas näidanud endid mehiste meestena, löigates loorber-tagajärgi ülemaailmsetele väikekalibrilistele klubide vahelisel laskevõistlusil. Eesti nimi kõlab samal ajal meie poolt sundimatult üle maailma, kui mõningad suurriigid kohati koguni lubamatute võtetega lavastavad demonstratiivselt oma võimu- ja jõufilmi. Meenutagem kas või möödunud olümpiamänge, kus hoolimata kõigest Eesti ometi raius oma nimele tee läbi rasside! On märgitud juba selle ajakirja veergudel ja vajab veel vaid allakriipsutamist, et olümpiamängud „on sõda ilma vereta, aga siiski sõda, kus ilmneb rahva ja riigi elujõud.“ Sellest sõjast tulime mitmel rindel, hoolimata kaotustest, välja ometi samasuguste kangelaslike võitjatena nagu oleme tulnud välja mitmetest võitlustest korduvalt varem. Rahvas mõistis meie võidu suurust, valitsus ja seltskond hindas seda. Sajadtuhanded üle riigi juubeldasid, ja see juubeldus oli spontaanne. Oskame ja tahame mõ-

telda ja tunda rahvuslikult ja tunnustame oma sangareid igalt alalt, kahetsedes neid, kes sellele siiski vastu oma parimat tahtmist teevad etteheiteid. Nendest ringkondadest on ka viimasel ajal kostnud häält, et peaksime hindama rohkem vaimu kui „toorest jõudu“. Kuid seal on unustatud, et rahvuslik võit ei baseeru ainult vaimule, vaid sangarlusele igal alal, samuti seda, et Eesti ei ole unustanud ega unusta oma suurmehi ka vaimsel alal. Selle kinnituseks oli dr. Raamoti mälestusmärgi avamine alles äsja ja mälestusmärgi püstitamise kirjanik A. H. Tammsaarele ta koduvallas Albus Järvamaal 30. aug.

*

Ei ole ajaloos palju juhtumeid ja meil pole ainultki, et kirjanikule püstitataks mälestussammas juba ta elueal. On seepärast enam kui tähelepanuväärne soovalla Albu, Tammsaare koduvalla, algatus, mis kujunes hoolimata opositsioonist kogu kodumaa haaravaks rahvuslikuks suursündmuseks, mis on saanud osaks Tammsaare loomingule alates autori esimest katsetusist kuni siiani. Ei ole siinkohal ruumi ega koht esitada seda opositsiooni reljeefsemalt ja üksikvärvides, olgu vaid toodud iseloomustuseks lõige Bernhard Linde kirjutusest „Järva Teataja“ suurpäevanumbris, kus nimetatu märgib, et opositsioon „pole lakanud nüüdki, mil Tammsaarele kaheldamatult tohiks kuuluda Eesti suurima elava ja töötava kirjaniku nimi.“ Ja edasi samas artiklis: „Ja kas see nimetus kuulub praegugi Tammsaarele? Kui uskuda Eesti Kultuurkapitali rahalisi kokkuvõtteid, siis võiks Tammsaare vaevalt olla meie kirjanduse pronksmedali-mees, kes seisab kõigest kolmandal kohal... Tammsaarele on osaks saanud sama saatus, mis kadunud Jaan Koortile ja õnneks veel hea tervise juures Liina Reimanile: nad kõik kolm on leidnud ja leiavad oma kunstilise loomingu täieliku ja vastuvaidlematu tunnustuse alles väljaspool oma kodumaad... Nii jääb Tammsaare puhul tõeks, et kunstnik pole nii kuulnud oma kodumaal kui väljaspool.“ Seesugune on kirjanduslikesse ringkonnisse kuuluva isiku hinnang suhtumustele, mis saavad Tammsaarele osaks kirjanduslikest ringkonnist. Kuid see suhtumus on ebakõlaline sellele, mille Tammsaare on kindlustanud endale oma loominguga kaudu tuhandeid. Ning viimane määrab Tammsaare suurmeheuse, asetades ta mälestusmärgi püstitamise suursündmusele

Ülal vasakul: Andrese-aegne „Eespere“ elamu. Ülal paremal: Andrese järeltulijate „Eespere“ praegu
All vasakul: Põlistamm „Vargamäe“ Tagapere põllul. All paremal: Vaade aedapeitunud Pearu talule —
Tagaperele praegu

rahvusliku suursündmuse pitsati. Sama näitab ka, et kodukoht ise oskab hinnata oma suurt meest, trotsides täieliselt lahkarvamiste käärivat pärmi ja hinnete relatiivsust, mis saavad osaks tihtigi suurtele meestele vaimsel alal, pidurdades nende väärset hindamist. Otseselt nähtavate, reaalsete saavutuste ja võitluste puhul, mõistagi, relatiivsus saab olla vaid väheulatuseline.

Kuidas on Tammsaare eluteose „Tõe ja õiguse“ reaalsusega kõige laiemas mõttes ja missugune oli Albu enne, missugune on „Vargamäe“ ja Albu praegu? Vastuse võib siin anda vaid romaani ja selle ümbruse, kus kasvas Tammsaare, põhjalik tundmine.

Ei ole kahtlust, et autor alustab oma suurromaaniga Hansenite sugukonna kolimisega Viljandimaalt Taevere vallast läinud sajandi seitsmekümnendail aastail. „Seal ta ongi, see Vargamäe,“ lausus mees ja näitas käega üle soo järgmise väljamäe poole, kus lõmitas rühm madalaid hooned. „Meie hooned paistavad, teiste omad seisavad mäe taga orus, sellest siis rahva suus Mäe ja Oru, mõisakirjas aga Eespere ja Tagapere. Paremat kätt see männitukk seal kõrgel mäe otsas on meie oma: igavesed vanad jändrikud teised, mõned poolkuivad juba.“ Naine silmitses ümbrust: „siin mägi, seal mägi, kaugemal kolmas, pahemat kätt

neljas, paremat viies ja nende taga kuues, seitsmes ning veel rohkemgi. Mägedel põllud ja hooned, mägede ümber, nende vahel aina soo, tükati raba, kaetud kidura võserikuga...“ Ja veidi edasi kirjutab Tammsaare romaani samas köites: „Jõuti sohu. Mõlemal pool teed ummistunud kraavid, millede sisemus — turvas — keskele kokku kuhjatud. Tee põhjaks haod või rida puupakke kõikuval pinnal. Siin-seal tungib looma jalg läbi mäda aluspõhja pehmesse mudasse, kus ei tundu mingit pidet. Tee kõrval, teisel pool kraave, vaevakase või vaevapaju raagus põõsad, harva mõni laia ladvaga sookask, mille pungad pakatamas. Kaugemal, välja ääres, randemaal, kipub ilutsema juba õrn ja värske kevadine rohelisus. Soontel valusalt kollane varsakabi.“ Nii arvab kirjanik näinud oma sünnikohta ja selle ümbrust läinud sajandi kolmanda veerandi lõpul, millal mulk-jonnakast ja sitkest Andresest sai järvakas, praegu kuulsa „Vargamäe“ paljurassinud vanaperemees, kes puhkab nüüd rahulikult Madise kalmistul puudevilus. Aega on kulunud ja aastakümned on muutnud mõnetigi „Vargamäed“ ja ümbrust, kuid koht on veel eksimata tuntav eeltoodud romaaniõigendi järgi. Kõrvenurga ja soosaarte üldilme püsib.

Albu vald on soo- ja rabarikkamaid valdu Järva maal, eriti aga valla lääne- ja lõunaserv, kust kaudu kulgeb Harjumaalt algav rabadevaheline maeturi. Ki-

lomeetrite ulatuses näeb silm pruune soo- ja raba-alasid, missuguste vahelt saarekestena kergivad kõrgemad kühmunud. Ja neil siis istuvad talud üksikult, harva paariviisi, haaratuna igast kandist põldudest, missugused on laotunud mäekühmule. Kui läinud sajandi kolmandal veerandil hakati Järvamaal müüma talusid pärisomanduseks, kahtlesid kohalikud elanikud ja viivitasid ostuga, kuulates asja tõelisust enne siit-sealt. Samal ajal aga rändas Järvamaale, eriti Albu ja Väinjärve valdadesse, suurel arvul talupidajaid Viljandimaalt, kes siin ostsid endale talud. Nende hulgas saabus ühel õhtul heinamaade vaheliselt metsa kohalt Viljandimaal Taeveres ka Hansen, asudes Tammsaarele Albus. Miks talu nimetati just Tammsaareks, ei ole päris kindel, kuid näib, et nimetus tekkis põliseist tammedest soosaarekesel, missuguseist üks on säilinud tänaseni. Saarekesel asetseb kaks talu, nimetagem neid nüüd Mäeks ja Oruks või Eespereks ja Tagapereks — nõlvakul asetsevad nad enam-vähem mõlemad, ümberringi soo ja raba, kuigi Hanseni talu on tõepoolest kõrgemal Sikenbergi talust ja kaugemale nähtav. Sel soosaarekesel hakkas siis rassisima kaks „kanget vanameest“, Andres ja Pearu, nagu märgib viimase poeg August Sikenberg nende ridade kirjutajale. „Vargamäele“ paistab pihupesal Madise kirik, asetsedes taludest seitse kilomeetrit eemal samanimelises alevikus, kuid pääs kiriku juure ei olnud aastate eest kerge. Olud vastasid eeltoodud iseloomustusele romaanist. Külavahetee Madiseni kitsas, kivine, auklik, rööpmeline, läbib madal-vesiseid heinamaid ja soid, kulgedes sõlmiskeledes mööda turbaraba randa. Kuid põllud soosaartel ei ole halvad, mis võimaldas taludele teatud jõukuse ja soodustas romaanis kirjeldatud krutskeid, missuguseist paljud vastavad tõsioludele. Isegi elamuid on kirjanik valgustanud romaanis enam-vähem loomutruult, nagu selles võib veenduda koha peal, kus on säilinud osalt vanad tared-kambrid, kuigi praegu elatakse uutes hoonetes, mis nägusaina asetsevad kauneis aedades. Kummaski talus on praegu sees isegi telefonid. Vaatamata halbadele teeoludele on taludest, missuguseid rahva suus tuntakse praegu üldiselt „Vargamäe“ nime all, tulnud alati pidada tihedat ühendust valla keskussega, Madise alevikuga, kus asetsevas kõrtsis toimusid romaanis kirjeldatud rahapõletamisedki. Taludes on veel näha karjakaevude asemel, soosild ja kraavid. Romaanis lõpule viidud jõe süvendamine on aga alles teostumata. Lähemal ajal lõpeb sillutustee ehitamine Madisest „Vargamäele“, kaugemaks unistuseks on otsetee Harjumaa piirile Mustla teele, mis loob laitmatu ühenduse Tallinnaga. Kogu ümbruskonnas käib praegu hoogus uudismaade harimine.

On mõistetav, et rabade keskel on tulnud pikkade aastakümnete kestes teha tööd eesti tervikliku visadusega ja jonnaka sitkusega — alles see on võimaldanud majandusliku jõukuse kõrvenurga taludele. Seda ei saa unustada ka silmapilgul, millal kogunetakse Madisesse ja külastatakse „Vargamäed“ Järvamaa ning kogu Eesti suurmehe austamispäeval. Tammsaarele avatud mälestusmärk omab suurema

Mälestusmärk kirjanik A. H. Tammsaarele Albus

tähtsuse ja ulatuslikuma mõtte, kui see on nähtav esimesel hetkel. Tammsaare on kustumatult tõstnud esile ja kannud kaugemale väljaspoole meie riigi piire eesti naise ja mehe visaduse, sitkuse ja töötahte olude ning inimeste kiuste, ta on tutvustanud maailmale meie suurimat rahvuskangelast, krobekäelist ja kortsuspalgelist küürus halli maanaist ja -meest. See on suur rahvuslik teene ega luba mingit lahkarvamist. Meie rahvustunde seisukohalt ei ole ainult ilus, vaid isegi kohuslik austada seda meest ka tegudega. Siin lisandub aga veel tõik, et mälestusmärk ei ole pühendatud ainult Tammsaarele: sisaldades autori valikul kaks pronksreljeefi „Tõe ja õiguse“ motiividel on sammas püstitatud ühtlasi ka meie eelnimetatud suurimatele rahvuskangelastele, töödrühkivate maainimestele. See tõstab sündmuse rahvuslikku kaalu märksa, kuna on liitunud tihedasti kaks olulist motiivi. Ühes sambas mälestusmärk kahele, kelle väärtust tahame ja peame hindama — see on tõeline rahvuslik suursündmus, seda enam, et meil varemalt taolisi ei ole olnud. See on rahvusliku mõtte ja mõtlemise ning tunnetuse suur võit, millele peame olema eranditult uhked.

Euroopa rahu võti — Hispaanias

Euroopa rahu on vaid niidi otsas! Üldine sõda võib puhkeda silmapilk! Mitte segada Hispaania sisemisse tülli!

Need on vaid kirevad teated ja häirivad uudised, mis praegu meeli pinguli hoiavad.

Kõige tähtsam küsimus on mittevaheseegamine. Siin on tööpoolest rahu võti peidetud. Euroopa on jagunenud kolme suure leeri. Üks leer toetaks ihu ja hingega Madridi valitsust — sellesse rühma kuuluvad Nõukogude Vene ja Prantsusmaa. Teine rühm on, kes meeleldi abistaks valitsuse vastaseid — Saksamaaga ja Itaaliaga eesotsas. Kolmas rühm on, kes tõeliselt tahaks säilitada erapooletust. Peaaegu võiks Inglismaad selle grupi eestvedajaks pidada, kuid on ka mõningaid sümptome, mis lubavad selles kahelda. Esimesed kaks gruppi, ehkki seletavad, et nemad ei abista Madridi pahempoolset valitsust ega ka parempoolseid, valitsuse vastaseid, näivad siiski mõningaid soodustusi oma mõtteosalistele andvat. Tihti tulevad kuuldused, et Prantsusmaalt olevat vabatahtlikke läinud Hispaaniasse. Siis teatavad valitsuse vastased, et langenute valitsuse vägede laipades on ära tuntud vene päritoluga sõdureid. Lennukite saabumisest mõlemale võitlevale poolele kõneldakse sageli. Need teated kõik vihjavad sinna poole, et ikkagi mingi koostöö on olemas Hispaania ja teiste riikide vahel. Eriti Vene raadiosaatejaamad on huvitatud Hispaania sündmuste ja teadete levitamisest, millel on suur tendentslik lõhn juures. Ka korjandusi pannakse toime... See ei tõenda erapooletust. On riike, kus eraalgatust ei tohi olla, kuid eraviisi! rahakorjamine on käimas. Valitsus ei teadvat sellest midagi. Rahalist toetust on kõige kergem edasi toimetada, ilma et andja tarvitseks karta enda paljastust. Kõigi andmete kohaselt seda abistamise moodust vist ongi tugevasti kasutatud. Hispaanias voolab veri ojadena. Hävitatakse kõrge kultuurilise väärtusega varandusi ja kunstisaavutusi.

Kodusõja koledused on jälle lõõnud tulena üles. Kaitsetuid inimesi põletatakse koos kirikutega. Need on õudused, mis panevad iga kultuurse inimese võpatama. Et sõjas ja eriti kodusõjas inimesed verejanulised on kui harilikus sõjas, on vana tõde. Aga inimeste hukkamine peaks olema inimlikum, kui see osutub mõõdapääsmatuks. Elavaid inimesi karjade viisi põletada, see on kahekümnenda sajandi häbiplekk.

Eriti kannatavad vaimulikud. Kuid tuleb meenutada, et aastasadu tagasi algas vaimulik seisus põletamisega. Hispaania oli siis inkvisitsiooni kolle — Torquamada põletas kiriku ja jumala nimel inimesi.

Nähtavasti kordub see uuesti, kuid nüüd on kannatajad vaimulik seisus ja nende poolehoidjad.

Silm silma ja hammas hamba vastu. Mida sakülvad, seda saka pead lõikama! Need kuulsad laused on jälle tõestust leidnud.

Kui omal ajal „auto de fee“ kari õitses, siis hiljem veeretati see süü üldiselt keskaja tooruste arvele. Inimkond pidi olema vahepeal humaansemaks muutunud, kuid kahjuks on see usk ja arvamine paraku kokku varisenud.

Kodusõda Hispaanias keeb üha suurema ägedusega edasi ja muutub veel tooremaks.

Rahutuste laviin Hispaanias kestab juba kuuendat aastat. Et selgemat ülevaadet saada, toome lühikese kokkuvõtte Hispaania sündmustist viimase viie aasta kestusel.

1931. a. aprillis tõugati kuningas Alfons XIII troonilt ja kuulutati vabariik välja. Sama aasta juunikuus toimusid rahvuskogu valimised, mida saatsid suured

Kindral Franco

Hispaania linna tänav kodusõja möllus

segadused ja kloostrite rüüstamised. 1932. a. tõstsid tööliselised mässu, mis omakorda sundis monarhiste välja astuma.

1932. a. algul oli anarhistide putš Kataloonia tööliskonna algatusel ja põllutöölise rahutused Andalusias; mais kommunistlikud rahutused, üldstreigid, mis siin ja seal puhkesid; augustis valitsus oli sunnitud ka kaitseseisukorra Sevilla provintsis välja kuulutama; oktoobris anarhistide uue rahutuse tõttu kuulutati ka Kataloonias kaitseseisukord välja. Algasid ka parlamendivalimised ja rahutuste voog laienes üle kogu Hispaania. Uulitsavõitlused, raudtee-attentaadid olid peaaegu igapäevaseks muutunud. 1934. a. märtsis ähvardas puhkeda kommunistide poolt korraldatud üldstreik, millele valitsus vastas kogu riigis kaitseseisukorra väljakuulutamise ja sellele järgnes pommitatontaat siseministrile; siis järgnes põllutöölise streik juunis ja Kataloonia separatistlik liikumine. Septembris avastati kommunistide riigipöörde kavad, kuid sellegi peale vaatamata oktoobris puhkes üldstreik ja kommunistid tõstsid mässu. Kuulutati sõjaseisukord ja algasid lahingud.

10.000 sõdurit võitles 40.000 relvastatud mäetöölise vastu. Valitsus jäi võitjaks. Neis lahinguis langes 1400 inimest, 3000 sai haavata.

Kuni 29. juunini 1935. a. valitses vaikus. Siis puhkes Barcelonas uuesti pahempoolsete mäss.

1936. a. algul olid uued valimised, kus võitsid äärmised pahempoolsed. Sellele kohe järgnesid pahempoolsete rahutused, kloostrite lõhkumised; kahe kuu jooksul langes saja inimese ümber ja pooltuhat inimest sai vigastada, 150 kirikut ja kloostrit põletati!

Juulis tapeti metsikult üks andekaimaid Hispaania päid, monarhistide juht Calvo Sotelo.

Kaheksa päeva hiljem puhkes sõjaväeline mäss Madridi pahempoolse valitsuse vastu. Iga päevaga on muutunud see mäss verisemaks ja halastamatuks. Ohvreid ei tea täpselt praegu keegi. Igatahes arvud küünivad kümnetesse tuhandetesse. See ei ole enam mäss, see on sõda — halastamatu ja julm ven-

natapmine. Praegu ei või keegi ütelda, kumb pool võidab, kuid seni on valitsusevastaste edu suurem ja nad tungivad edasi, olgugi visalt.

Tapetud Calvo Sotelo sõnad annavad tõetruu iseloomustuse Hispaania kohta:

„Hispaania on segaduste, korrapäratuse ja kaose kehastus!“

Et saada selgemat pilti Hispaania sündmusist, toome mõningaid kilde sealseist võitlusist välismaa ajakirjanike järgi.

Seisab keset inimtühja tänavat viisaka välimusega, käed ülles tõstetud, kodanik, näol lehviv viril naeratus ja ta ilme tunnistab abitust ja alistumist. Läbiotsimist toimetab asjatundliku näoga isik, niitelda aastat viisteist, ilma mütsita, püss rihmaga seljas. Ta toimingut kaitsevad kolm sõpra, kes on juhtinud oma püsside otsad „kahtlusealusele“. Kuidas sattus see auväärne kodanik „kahtlusealuseks“? Milles seisab tema süü? Kes on need läbiotsijad?

Relvi jagati igäuhele, kes aga soovis, see sai... Mis õigusega need neli lahtise särgikaelusega noorukest said püsside omanikeks ja see vanahärra korralikus ülikonnas ei tohi isegi revolvril omada? Kelle otsustada on see küsimus? Kas nende nelja püssiomaniiku? Ja kas nad ka siinsamas ei moodusta kiiret kohut „kahtlusealuse“ üle ega tee karmi otsust mis ka kohe viiakse täide?

Kel jõud, sel õigus.

*

Vahistatud ja relvata ohvitseri konvoeerivad kaks miilitsameest. Üks neist suunab oma hiigla parabellumi vangistatule ja naerab rõõmsat ülemealikut ja küünulist naeru.

See pole inimese vaade inimesele, vaid õnneliku kütü vaade oma jahisaagile...

*

Kasarmu hoovil vereloikudes lamavad igasugustes poosides laibad. Kümned laibad. Samas aga seisavad ja rahulikult suitsetavad võitjad. Võib ju pärast

Kindral Franco Marokko kütid

suurt võitu puhata. Mahalaskmine on ka ju lahing ja võit...

*

Kindralid Franco ja Mola on lasknud hukata palju inimesi. Nad ei salgagi seda. Kodusõda kunagi ei tunne halastust vangistatud vastasele, Hispaania kodusõda paneb sellele veel krooni pähe. Neil päevil, kel oli võimalus kuulata Madridi raadiojaama saatetava, kuulsid „õudsest verisest draamast“, mis sündis Andaluusia pealinnas. Nii õudne see ei olegi: Sevilla on kindral Queipo de Llano võimuses. Igal hommikul ja õhtul kindral isiklikult raadio kaudu levitab teadaandeid; mitte üksnes teadaandeid, vaid ka kihutuskõnesid peab ta, ka Madridi valitsus saab oma osa, mitte just valituimas keeles. Vahest kasutab ta raadiot käskude ja korralduste tegemiseks Sevilla elanikkonnale.

Nii andis ta töölistele käsu lõpetada streik ja asuda tööle. Enne seda ta seletas töölistele, et rahvuslik liikumine vajab ka tööliste toetust, kutsus neid üles isamaaliselt talitama ja avaldas lootust, et töölised vabatahtlikult tööle asuvad. Osa töölisi asus tööle, kuna osa jätkas streiki. Siis ta kordas käsku ja andis seks 48-tunnilise tähtaja. Veel osa asus tööle, kuid oli ka tõrkujaid. Siis Quiepo de Llano teatas uuesti, et need, kes ei asu 48 tunni pärast tööle, lastakse maha.

Möödus veel 48 tundi ja harilikul tunnil kõlas valjuhääldajais kindrali hääle:

Järgmised isikud: don Ricardo Huentera, don Almeera Morales, don Jose Real... lasti täna hommikul maha, kuna nad ei ilmunud tööle.

Nii luges ta kahekümne nime ümber. Igale nimele viisakalt lasis ta hispaania kombe kohaselt „don“ juure.

Veri, veri ja veri...

Madridi valitsus kõneleb kindralite julmusest. Kindralid kõnelevad Madridi valitsuse vägede ja rahvamiilitsa julmusest.

— Enne kui marksistid lahkusid Konstantinist — kõneleb raadios sama kindral Quiepo de Llano — tapsid nad 250 inimest, heites neid elusalt kaevudesse ja pildudes siis neile pomme järele. Lora del Rios lasti 187 inimest maha, 40-l oli veel surmaotsus välja kuulutatud, kuid ei jõutud täide viia. Bodagosos lasti 195 inimest maha. Malagas eriti palju...

Pole oluline, kui võrd täpsed need arvud on. On kõigi kirjasaatjate poolt kinnitatud tõsiasi: Hispaania kodusõjas on halastus tundmatu tegur. Toome ühe juhtumi sadade seast, kui kõige tüübilisem: Ühe Andaluusia väikese linnakese elanikkond oli kommunistide ässitusele ja propagandale eriti vastuvõtlik. Kui 22. juulil jõudsid teated päralt sündmustest Madridis ja Marokos, otsustasid kommunistid astuda tegevusse. Oli silmapilgu töö panna põlema paar tähtsamat kirikut ja viis vähem tähtsat purustada. Algasid areteerimised, esmajoones areteeriti neid, keda arvati fašismi pooldavat. Selle järele areteeriti jõukamaid kodanikke.

40 pantvangi, kelle hulgas oli ka peakiriku vanem vaimulik, paigutati raekojas keldrisse. Mõned, kes

Naised õppusel (valitsuse vägedes)

heaga ei tahtnud kaasa tulla, tehti kohe vagaseks. Öösi õnnestus ühel osal vangistatuist põgeneda, kuid keldri jäi 20 inimest. Hommikul aga lähenesid juba linnakesele kindral Franco väed ja „punased“ olid sunnitud põgenema. Enne lahkumist aga valasid nad keldrisse mitu nõutait bensiini ja süütasid põlema. „Valgete“ abistamine ei jõudnud enam neid õnnetuid kohutavast tulesurmast päästa, ainult preestril õnnestus tulesurmast pääseda, kuid raskete põletishäädavada.

Põgenikke jälgiti suure innuga ja paljud langesid vang. Mõned lasti kohe koha peal maha, teised, nende hulgas ka linnapea, ning „punaste“ sõjaväe juhid toodi tagasi ja paigutati samasse keldrisse, kus hoiti neid kuni järgmise hommikuni ja siis lasti nad ka maha...

Barcelonas rahutuste esimesel päeval oli samasugune juhtum. Kaks ohvitseri jooksis, et pääseda tagaajajate käest, keset platsi seisvasse torni. Seal oli lift, mis oli külastajatele määratud torni tippu pääsemiseks. Ohvitserid tõusid liftiga üles. Kuid jälgijad olid siiski neid tähele pannud. Nad lülitasid lifti välja ja tagusid ka trepi laudadega kinni.

„Lõpke üles nälga!“ oli nende teadaanne õnnetuile.

*

Madridi ühe kalmistu vaht pani tähele, et ühe rikka hauale iga päev tuuakse värskeid lilli. See lillede toomine „sarnasel ajal“ näis temale kahtlasena. Ta hiilis lilletoojale järele ja avastas, et keegi peidab end hauakoopas. Kutsus siis miilitsa kohale. Mõned parempoolsed olid tõepoolest endid hauda peitnud ja juba paar nädalat siin peidus olnud. Nad lasti siinsamas koos ustava sõbraga maha, kes neile lilledega muretses toitu.

*

Neid õuduse episoodide on nii palju, et vaevalt kunagi keegi jõuab neid kirjeldada. Kõneldakse ristilöödud preestritest, nunnadest, keda võeti alasti, mässiti okastraadirõngad ümber keha ja veeretati siis tänavat mööda...

*

Kõigi nende sündmuste ja juhtumite tõepärasuses ei saa meie olla kindlad, kuid üks on tõsi — Hispaanias sünnib jõledusi ja õudseid julmi asju.

Kabral Jurka

Veste Vabadussõjast
Jaani Rimpel.

(K. K. nr. 17 järg.)

Esimeses eskadronis oli pidu. Mehed olid hankinud kusagilt suurema portsjoni mune ja pekki ning pühitseti eskadroni kaht tähtsat sündmust: uue eskadroni ülema päralejõudmist ja — Jurka kapraliks ülendamist. Jurka oli viimases lahingus suurt vahvust üles näidanud ja veltveebli ettekande peale sai ta oma esimese sõjaväelise ülenduse. Ei olnud siis parata, seda sündmust tuli pühitseda. Pidulikult ömmeldi Jurka poolkasuka õlakuile valge pael — vana veneaegne jefreitori eraldusmärk. Tehti sel puhul laia sõdurinalja ja nõogati Jurkat, kuid üldiselt oli kogu eskadron Jurka üle uhke. Ta vastu tekkis koguni isesugune aukartus, sest Jurka oli end näidanud koguni isesugusest küljest. Oli näidanud, et ta on lahinguis julge ja kartmatu — ning see omadus on igas sõjaväes hinnatav. Sõdurinaljad omavahel pole kunagi mõeldud halvas mõttes, vaid on rohkem igapäevase ränga sõdurielu lõbusamaks muutmiseks.

Jurka ise oli näiliselt uhke ja õnnelik: käis tähtsa näoga ringi ja silmitses, kui arvas, et teised tähele ei pane, kael kõveras õlakuil ilutsevat paela. Katsus seda vahest isegi käega.

Teiste nalju ja nõökamisi, nagu harilikult, ei pannud ta tähelegi. Kohmas vaid vahete-vahel:

„Mis te, jaburad, jamate.“

Ja löi käega. Kui aga veltveebel tähendas, et nüüdsest peale peab ta end iga päev korralikult pesema, sest ülemusel ei kõlba räpase näoga oma alluvate hulgas olla, vahtis Jurka talle kahtlase näoga otsa ja solvas:

„Ise veltveebel, aga tume kui pudel.“ Mehed naersid mürinal. Rühma allohvitser Hinreus pani kogu eskadroni peaaegu naerust lõhkema, jutustades järgmise anekdoodi:

„Vene sõjaväes ühel hommikul tulnud rooduülem õppeplatsile ja esimese rühma juure jõudes haistnud midagi ebameeldivat.

„Missugune tõbras on selle eest hoolitsenud,“ küsinud rooduülem.

Ja hakanud siis veltveebliga arutama, kes see võis olla.

„Allohvitser,“ arutanud veltveebel, „on ikka teatud mõttes haridust saanud ja seesugust asja endale ei luba. Reamees, noh, see lihtsalt ei julge seesugust tempu rivis teha. Kes siis muu kui jefreitor!“

Selle nalja üle naeris isegi Jurka kaasa, kuigi veidi sunnilt.

Lõpuks polnud see halvasti mõeldud, ja kui veltveebel ära minnes talle õlale patsutades ütles:

„Pole viga, Jurka. Järgmises lahingus tood kindlasti teise paela ära,“ andestas Jurka ka selle nalja täieliselt.

*

Et varsti madinaks läheb, seda märgati asjaolust, et külasse toodi jalaväelasi-kuulipildureid. Need olid erilisel kursusel välja õpetatud raskekuulipildurite käsitamiseks. Ka need väledad tapamasinad olid neil kaasas ja vahetpidamata askeldati külas nendega. Aja viiteks käisid ka ratsapolgu mehed vahtimas, kui kuulipildurid oma masinatega õppust tegid. Teiste seas ka Jurka. Tal näis eriline huvi tõusvat Maksimi vastu, sest ta päris selle kohta üht-teist ja katsus korra isegi tulistada. Kuulipildurite ohvitser, nähes, et mehel on huvi asja vastu, ei teinud selleks takistusi, vaid andis heameelega seletusi. Sel kombel Jurka õppis lühikese ajaga Maksimi päris korrapäraselt käsitama.

Ühel päeval, kui Jurka sihitult kolask külas ringi, märkas ta küla läheduses jõekaldal suurel arvul sõdureid koos olevat. Sammudes lähemale selgus, et mõ-

ningad jalaväelased suplesid jões. Kuigi oli alles varakevad, paiguti isegi veel lund metsa all ja vesi pööraselt külm, näis suplus sõdureile siiski lõbu tegevast, sest kilamist ja kära oli kogu kallas täis.

Ratsapolgu mehi oli tulnud, teiste hulgas ka veltveebel Lõhmus, jalaväelaste suplust pealt vaatama. Kuna vesi katsudes oli jääkülm, siis imestati kangeid mehi, kes külmast hoolimata jões puristasid.

Jõesolijad kutsusid teisigi kaldalt vette, kuid nähes, et meestel puudub julgus, hakkasid nad neid tõgama.

„Teadagi, ratsamehed on õrnad. Neil tagumikud hobuste turjal soojendades hellitavad. Ei neist saa vettetulijaid.“

Läks vastastikuseks praalimiseks ja lõpuks käratas Lõhmus oma meestele:

„Jõkke, mida te veel vahite? Teeme meiegi saticaila sõidu peale.“

Kuna aga meestel puudus lust end jääkülma vette kasta ja jalaväelaste pilge sellest vaid hoogu sai, kooris ta ise end järsku riidest lahti ja kargas karsum! vette. Vesi oli sedavõrd külm, et võttis hinge kinni, kuid taganemist enam polnud: oli vaja ratsameeste au päästa.

Samal ajal jõudis ka Jurka meestejõugu juure. Jurkat nähes hüüdis Lõhmus jõest:

„Jurka, kuram, riidest lahti ja vette. Pese end ka kord puhtaks. Sa ju hiilgad rasva- ja tahmakorrast!“

Jurka tegi vaid mingit ebamäärast häält ja taganes jõekaldalt eemale. Seda nähes Lõhmus vihastas.

„Kas näed, kus on tõbras. Kardab vett nagu mõni pahur laps. Kui sa jalamaid ei tule vette, lasen meestel sind tükis riietega vette virutada.“

Mõned meestest olidki kohe valmis seesuguse nalja peale, kuid Jurka tegi sedavõrd kurja näo, et kellelgi polnud julgust talle kallale karata. Jalaväelaste huvitõusis. Nad haistsid nalja ja omalt poolt andsid hoogu takka:

„Ei see mees oma sõduriverd. Niisugune vibalik kardab, et murdub keskelt pooleks.“

„Sa pole tõepoolest kellegi mees, vaid hullem kui mõni vana naine,“ pragas Lõhmus veest välja ronides ja riietudes. „Ma pidasin sind julgeks meheks, aga näen, et oled memm. Lased jalaväelasil enesele nina alla teha.“

„Las' teised proovivad, kui see nii hea on,“ pomises Jurka ja sügas kõrvtagust. Ega ma karda, aga see on ju sea moodi külm vesi ja märg.“

Jalaväelaste naer ja pilked aga käisid mehele nähtavasti siiski liialt kopsu peale, sest äkki hakkas ta end sõnagi rohkem lausumata riideist lahti koorima. Kõik jäid ammuli sui vahtima, kas Jurka tõepoolest saab selle numbriga hakkama ja läheb vette.

Jurka aga samal ajal, keksides ühelt jalalt teisele, astus ettevaatlikult vee ääre ja jäi siis kaheldes seisma. Tahtis näpuotstega vett katsuda, aga tõmbas käe enne kui see vett puudutas kiiresti tagasi ja hakkas sõrmedele puhuma, nagu oleks ta neid põletanud. Ümberringi mürisest pealtvaatajate lai naer ja kõlasid pilkehüüded.

Jurka oli näiliselt hirmsas pigis: vette minna kartis, kuid nüüd taganedes oleks ta kogu eskadroni lugupidamise kaotanud. Küll ta keksis vee ääres, ohkis ja puhkis, aga vettuminejat temast siiski poleks saanud.

nud. Asjaloo lahendas äkki rühmaülem Hindreus, kes Jurka seljataha hiilides ta äkilise tõukega vette paiskas.

Jurka kukkus röögatades, meeste rõkkamise saatel, otseti vette. Uuesti pinnale kerkides ja vett kurgust puristades röökis ta nagu rattal, läkatades hooegade vahel:

„Kurat! Oi sa jubedus... Küll on külm!“

Tormas siis veest hirmsasti vandudes kaldale, kus hirnuv meestejõuk ta eest igale poole laiiali paiskus.

„Ma sulle, kuradile, näitan..!“ ähkis Jurka mehi taga ajades. Jäi siis jooksu pealt seisma, lõi käega ja tormas kõikide imestuseks ummisjalu vette, kus hakkas nägu, kaela ja kintsä ägedasti nühkima. Pesevad end mõne minuti, kastis ta end paar korda üleni vee alla ja tormas siis kaldale, kus kentsakaid hüppeid tehes püüdis endale sooja teha.

Naervad mehed piirasid ta ümber ja riietudes seletas Jurka:

„Te, narrid, arvate, et ma kardan. „Pole kuulda olnud. Ma oleksin isegi vette läinud. Aga on ikka, raibe, sea moodi külm küll.“

Nüüd sa oled ristiinimene, lausa üleni vette kastetud,“ naeris Lõhmus. Ja peaasi — jalamehed nägid, et ka ratsamehed ei karda vette minna.“

See viimane lause meeldis Jurkale sedavõrd, et nagu külmast hoolimata laiade naerule tõmbus. Riie-tunud, näitas ta uuesti jõugule rusikat ja lidus küla poole.

(Järgneb.)

KIRJAÜMBRIKU- & PABERI-
ÜMBERTÖÖTAMISE
TEHAS

OSAÜHISUS
RAF. HAARLA

TALLINNAS, TINA 9
TEL. 302-56.

Rutake

„Kaitse Kodu!“

tellimiseõga järõmise vee-
randaasta peale.

A/S. „EESTISIID“

VABRIKU LAOD:

Viru t. 5, tel. 447-87
Viru t. 14, tel. 443-97
Laadaplats 70
Tartu — Poe 2, tel. 10-17
Narva — Peetri plats 1
Viljandi — Tartu t. 1, tel. 30
Petseri — Turuplats 17, tel. 1-19

MOODSAID RIIDEID — siid- ja puuvillaseid;
lõimi. Müük en gros. RESTID ja KUPONGID.

KINDLUSTAGE
OMA ELU JA VARANDUS

E K A 'S

SUURIMAS KODUMAA
KINDLUSTUSSELTSIS.

VASTUTUSSUMMAD ÜLE
KR. 1.800.000

**TALLINNA
MAJAOMANIKKUDE
P A N K**

HARJU TÄN. 29
telef. 443-67, kodune keskjaam
427-49.

HOIUSUMMAD ja LAENUD
**LINNAMAKSUDE
VASTUVÕTMINE**

Seakasvatajad!

Käesolevaga teatame, et Eksporttapamajad alustavad
1. septembrist s. a.

elussigade ostmist
eksportdiks piiramata arvul.

Tingimused: Eluskaal 90—350 kg., hästi toidetud.
Väljamaksu hind 60 snt. eluskaalu kg.

Eesti Peekoni Eksportühisus

KINNITUS-AKTSIA-SELTS

EESTI UNION

Tallinn, Suur Karja 18. Telefon 445-10,

Edasikindlustuse lepingud Inglismaa suurimate ja vanimate kindlustusasutustega tagavad kiire kahjude tasumise hoolimata summast

**EESTI ÜHISTEGELINE
KINDLUSTUS-KESKSELTS**

TALLINN

SUUR KARJA TÄN. 19

KÕNETRAAT 426-83

VASTASTIKKU KINDLUSTUSSELTSEIDE NÕUANDE
JA
EDASIKINDLUSTUSTE KESKKOHT JA REVISJONILIIT